

European Commission

Metodické listy pro zkušební období 2001-2002, květen 2001

A great deal of additional information on the European Union is available on the Internet.
It can be accessed through the Europa server (<http://europa.eu.int>).

Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2001

ISBN 92-894-1506-1

© European Communities, 2001

Reproduction is authorised provided the source is acknowledged.

METODICKÝ LIST: INDIKÁTOR A.1

Název:

SPOKOJENOST OBČANŮ S MÍSTNÍM SPOLEČENSTVÍM

Ukazatel: Úroveň obecné spokojenosti občanů obecně a s ohledem na specifická hlediska samosprávy

1. Definice

„Občané“ jsou lidé žijící v rámci administrativních hranic jedné samosprávy. Pokud by si místní úřady přály (a jsou-li k dispozici další zdroje), může se průzkum rozšířit i na další subjekty např. na dojíždějící či turisty. Tato data je pak ale nutno uvést odděleně od hlavních výsledků (tj. těch, které se týkají občanů).

„Spokojenost“ je odstupňována do několika úrovní, tj. spokojen(a), celkem spokojen(a), atd.

Specifická „hlediska“ sledovaná průzkumem jsou popsána v části 7.

„Místní společenství (komunita)“ představuje geografické území spravované místním úřadem. Pokud by se některá sledovaná hlediska (např. spokojenost s přírodním prostředím, zaměstnanost, atd.) vztahovala pouze na blízké okolí nebo na oblast větší než je rozloha samosprávy, musí to být v dotazníku uvedeno a při vyhodnocení vysvětleno.

2. Otázka

- I. Jak jsou občané všeobecně spokojeni se samosprávou jako místem, kde žijí a pracují?
- II. Jak jsou občané spokojeni s jednotlivými hledisky fungování samosprávy?

3. Souvislosti

Blahobyt občanů je důležitou součástí trvale udržitelné společnosti. To znamená možnost žít v takových podmínkách, které zahrnují bezpečné a cenově přijatelné bydlení, dostupnost základních služeb (školství, zdravotnictví, kultura, atd.), zajímavou a uspokojující práci, kvalitní životní prostředí (jak přirozené, tak vybudované) a reálnou možnost účastnit se místního plánování a rozhodování. Názor občanů na tyto otázky představuje důležité měřítko celkové spokojenosti s daným místem, takže je to důležitý indikátor trvalé místní udržitelnosti. Samozřejmě, že tyto aspekty nepokrývají celou problematiku blaha a spokojenosti (např. spokojenost spojená s pocitem soudržnosti skupin, mezilidských vztahů, kvality osobního života apod.), ale je důležité vzít v úvahu ty faktory blaha, které jsou přímo ovlivňovány místní, národní a/nebo evropskou politikou.

Všeobecné blaho a spokojenost občanů jsou významově širší termíny, které fungují spíše jako obecné cíle rámujiící jednotlivé strategie.

Zahrnuté principy trvalé udržitelnosti: 1, 2, 4, 5, 6

4. Cíle

Pro tento indikátor neexistují žádné přesné cíle, jen obecné povědomí, že blahobyt občanů a jejich spokojenost s lokalitou patří k důležitým prvkům trvalé udržitelnosti.

5. Jednotky měření

% rozdělení (jednotky pro vyhodnocení v čase) jednotlivých úrovní spokojenosti, (I) všeobecně a (II) s ohledem na různá specifická hlediska samosprávy.

6. Frekvence měření

Jednou za dva roky

7. Metoda a zdroje sběru dat

Metody průzkumu

Existují různé techniky sběru dat; které závisí na úrovni účasti veřejnosti. Jejich součástí mohou být i integrované metody (např. semináře následované průzkumem a vytvořením zájmové skupiny pro určité téma, atd.).

Navržená metoda (která bere v úvahu očekávání evropského indikátoru) představuje průzkum na reprezentativním vzorku provedený pomocí osobních nebo telefonních rozhovorů. Pro snížení nákladů lze tento průzkum spojit s průzkumy dalších indikátorů (například indikátoru mobility, dostupnosti/vzdálenosti služeb a veřejné zeleně, spotřeby). Otázky musí být přesně definované a jejich počet co nejmenší.

Rozhovory by se měly provádět osobně (nebo telefonicky) později odpoledne nebo večer (z důvodu zastížení všech členů domácnosti). Na doplnění informací je možné ještě zaslat dotazníky poštou a výsledky spojit s údaji získanými rozhovory.

Účastníkům průzkumu musí být jasně vysvětlen jeho cíl. První otázka by se měla týkat spokojenosti se specifickými hledisky a druhá všeobecné spokojenosti; respondent je většinou schopen odpovědět na otázku o celkové spokojenosti až poté, kdy uváží jednotlivé specifické rysy.

Vzorek

K vyhodnocení tohoto indikátoru na evropské úrovni potřebujeme reprezentativní vzorek obyvatel města starších 16 let. Do průzkumu můžeme zahrnout i dojíždějící a turisty, ale tyto údaje musí být shromažďovány a vyhodnoceny samostatně.

Nejlevnějším a nejjednodušším způsobem vytvoření vzorku je vytvořit „jednoduchý náhodný vzorek“. Vzorek vybraný podle rodin (ne podle jednotlivců) sníží náklady a ušetří čas (není potřeba vyhledávat jména nebo telefonní kontakty v databázích). Jména a telefonní čísla lze získat z telefonního seznamu. Po dokončení průzkumu se musí upravit výsledky tak, aby byla správně představovaly rozložení populace podle věku a pohlaví.

Velikost vzorku musí být určena s tím, že musíme vzít v úvahu potřebu reprezentovat celkový počet lidí zahrnutých do průzkumu, vnitřní změnu vlastností populace a úroveň spolehlivosti údajů.

Pro středně velká města se doporučuje (po ověření v testovací fázi) vybrat vzorek obyvatel, který by představoval celé spektrum populace a alespoň 0,25% celkového počtu (minimálně ale 1000 jedinců). Pokud vytvoříme vzorek podle rodin, musí reprezentovat alespoň 1% jejich celkového počtu v samosprávě tak, aby se získalo minimálně 1000 rozhovorů.

Dotazník/průzkum by měl obsahovat následující otázky:

A) Vyhodnocení na evropské úrovni

- I. Jste velmi spokojen(a), celkem spokojen(a), spíše nespokojen(a) či velmi nespokojen(a) se samosprávou jako místem, kde žijete a pracujete?

Respondenti mohou odpovědět i „nevím“ nebo „žádná odpověď“¹.

- II. Jste velmi spokojen(a), celkem spokojen(a), spíše nespokojen(a) či velmi nespokojen(a) s:
- úrovní bydlení a jeho dostupností a cenou v místní komunitě?
 - pracovními příležitostmi v místní komunitě?
 - kvalitou a množstvím přírodního prostředí (např. zeleň, řeky apod.)?
 - kvalitou budovaného prostředí (např. ulice, veřejná prostranství, vzhled a čistota budov) v místní komunitě?
 - úrovní společenských a zdravotních služeb v místní komunitě?
 - úrovní kulturních, rekreačních a oddechových služeb místní komunitě?

¹ Tato odpověď nahradila odpověď typu „ani spokojen(a), ani nespokojen(a)“, aby se obešla obecná tendence respondentů sedět na dvou židlích a aby bylo možné v průzkumu zaznamenat pochybnost či nezodpovězenou otázku. Podle předchozích zkušeností i „žádná odpověď“ může mít zajímavou vypovídací hodnotu.

- úrovní škol v místní komunitě?
- úrovní služeb veřejné dopravy v místní komunitě?
- možností účastnit se místních plánovacích a rozhodovacích procesů?
- úrovní osobní bezpečnosti v místní komunitě?

(Je možné zahrnout i další služby jako např. svoz odpadu, dodávky vody či jednání úředníků, ale v takovém případě se data musí vyhodnotit odděleně.)

Návrhy: sociální a zdravotní služby lze počítat odděleně, pokud se dá předpokládat, že by ve vnímání těchto dvou kategorií mohly být na místní úrovni výrazné rozdíly; složité otázky se mohou rozdělit k získání výsledné odpovědi.)

Je užitečné se respondenta během průzkumu zeptat, zda vnímají nějaký jiný aspekt, který ovlivňuje spokojenost občanů s místní komunitou

B) Vyhodnocení na místní úrovni

Pokud odpověď zní „spíše nespokojen(a)“ či „velmi nespokojen(a)“, je užitečné zaznamenat hlavní důvody nespokojenosti. Abychom mohli odpověď prozkoumat podrobněji, je důležité znát hlavní údaje o rodině respondenta:

- pohlaví respondenta;
- složení rodiny, věk členů rodiny, věk a povolání hlavy rodiny/respondenta/manžela/manželky;
- informace (nebo jak rodina vnímá) o úrovni příjmů (3 možné úrovně) rodiny.

8. Forma vyhodnocení/prezentace výsledků

A) Vyhodnocení na evropské úrovni

I. Všeobecná/celková spokojenost:

tabulka znázorňující jednotlivé procentuální podíly pěti možných odpovědí (viz Sběr dat) a obecný komentář k hlavním výsledkům (velikosti procentuálních podílů ve srovnání, pokud jsou podobné průzkumy k dispozici, s podobnými městy).

II. Spokojenost s jednotlivými hledisky:

tabulka znázorňující procentuální podíly odpovědí „žádná odpověď“ a „nevím“ (je to důležité, protože větší počet odpovědí typu „žádná odpověď“ a „nevím“ může pomoci při interpretaci výsledků, případně odhalit slabá místa metodiky či nízkou úroveň porozumění problematice).

Výsledky mohou být opět opatřeny komentářem (počet „žádných odpovědí“ a důvody, důvody rozdílů mezi reakcemi na zvažovaná hlediska, atd.).

Tabulka znázorňující procento respondentů jejichž odpověď zněla „velmi spokojen(a)“ nebo „celkem spokojen(a)“ a procento odpovědí typu „spíše nespokojen(a)“ a „velmi nespokojen(a)“. Je třeba poznamenat, že odpovědi typu „nevím“ a „žádná odpověď“ se nepočítají do čisté hodnoty.

Komentář výsledků (rozdělení úrovní spokojenosti a důvody, rozdíly mezi zvažovanými hledisky, apod.).

B) Vyhodnocení na místní úrovni

Pokud průzkum shromáždil také doplňkové údaje (navrženo v části „Metody sběru dat“), je podstatné vytvořit tabulky a komentáře tak, aby se daly využít pro místní plánování nebo v procesu Agendy 21. Je velmi důležité vysvětlit (pomocí tabulek a komentářů), proč lidé nejsou spokojeni (specifické komentáře k odpovědím lidí na otevřené otázky o důvodech jejich nespokojenosti s daným hlediskem) a ukázat, kdo je nespokojen, na základě věku, příjmu a pohlaví, pokud je průzkum veden s tímto cílem (oddělené tabulky s propojeními mezi věkem, socio-ekonomickým postavením, pohlavím a úrovní spokojenosti).

9. Příklady podobného použití

Různé variace tohoto indikátoru byly použity v množství iniciativ. Město Leicester (VB) měří celkovou spokojenost občanů s okolím na základě odpovědi na jedinou otázku kladenou v místních průzkumech. Indikátor se vyhodnocuje ve formě čisté procentuální hodnoty respondentů, jejichž odpověď byla „velmi spokojen(a)“ nebo „celkem spokojen(a)“, mínus procento odpovědí „velmi nespokojen(a)“ nebo „spíše nespokojen(a)“. Kromě již zmíněných odpovědí mohou respondenti odpovědět „ani spokojen(a), ani nespokojen(a)“. Tato odpověď se nezapočítává do čisté hodnoty.

10. Aktuální otázky/další vývoj

Z rozboru prvních průzkumů se objevilo množství nezodpovězených otázek.

1. Mohlo by být prospěšné zahrnout do průzkumu další hlediska ovlivňující úroveň blahobytu společnosti.²
2. S ohledem na počet hledisek by se mohlo lišit území jejich posuzování od území samosprávy.³
3. V mnohých případech mohou být z průzkumu odstraněny některé služby, což umožní větší koncentraci na služby poskytované populaci jako celku; nebo jinak, tyto průzkumy mohou proběhnout (jako hloubkové studie) na menším vzorku současných a potenciálních uživatelů.⁴
4. Definovat systém zvažování různých proměnných.⁵
5. Metodu čisté hodnoty (jako v případě průzkumu v Leicesteru) lze využít při výpočtu indikátoru (celková spokojenost a indikátor jednotlivých hledisek) v případě porovnání v čase.⁶

Během procesu konzultací, který proběhl v dubnu a květnu, přišli jeho účastníci s dalšími otázkami, např.:

- „základní“ otázka: Můžeme považovat za „spolehlivý indikátor“ výsledek získaný průzkumem veřejného mínění o „proměnlivém“ problému a ovlivňovaném mnoha „vnějšími faktory“ (např. politický názor, apod.)
 - alternativní návrh: místo velmi/celkem spokojen(a) a velmi/spíše nespokojena(a) použít číselnou stupnici od 0 do 10
 - kritika používání čisté hodnoty v % a návrh používat stupnici 2 - 10; požadavek na použití systému vážení při hodnocení odpovědí; požadavek brát u „přírodních oblastí“ v potaz pouze potenciální uživatele.

Budoucí diskuse může zahrnout některé další přístupy (odlišné od přístupu, který je navržen tímto indikátorem) podobné těm, které použili při 31. indikátoru projektu TERM podpořeném EEA

² Předchozí průzkumy v této oblasti zdůraznily význam úrovně spokojenosti v souvislosti se společenskými vztahy v rámci místní komunity (jejich síla, kvalita, atd.). Ke vnímání blahobytu v rámci společnosti také přispívá dostupnost sítě spolků (formálních i neformálních), které poskytují podporu, společnost či služby (veřejné a soukromé). Testovací fáze (během které mohou respondenti sami určovat další hlediska) možná poskytne zajímavé odpovědi na tuto otázku.

³ Toto je případ dostupnosti a kvality přírodních zdrojů (obecně jsou společně vnímané, protože zahrnují velké území) a pracovních příležitostí (alespoň v případě komunit náležejícím k městským aglomeracím). V těchto případech je užitečné při formulaci otázky specifikovat, k jakému území se otázka vztahuje.

⁴ S odkazem především na ty proměnné, které se vztahují ke službám poskytovaným určitým společenským skupinám (např. školy, sociální služby), situace, zda respondenti tyto služby využívají, velmi výrazně ovlivňuje jejich vnímání spokojenosti a tudíž může značně ovlivnit jejich odpovědi a následně celkový výsledek.

⁵ Dosavadní zkušenosti z tohoto průzkumu ukazují (např. různou velikostí procenta „žádných odpovědí“ vztahujících se ke zvažovaným hlediskům), že jednotlivá hlediska mají různou váhu při formování celkového hodnocení spokojenosti. Možná by proto bylo dobré, zejména vzhledem k využití výsledků průzkumů k formulaci místních strategií, snažit se nalézt systém zvažování a hodnocení různých proměnných. Respondenti mohlo být požádáni, aby seřadili jednotlivá hlediska podle důležitosti; stejný úkol lze uskutečnit jednodušeji se zájmovými skupinami občanů.

⁶ Prezentace výsledků jednoho roku je doporučena v absolutních %. Během testovací fáze bude možné tuto možnost podrobněji ověřit.

(povědomí a postoj vůči ohrožení životního prostředí sektorem dopravy) a při průzkumu EUROBAROMETER (Generální direktorát pro životní prostředí) („Důvody stížností na stav místního životního prostředí“, kdy uvažuje „hustotu dopravy“ jako jednu z možných odpovědí).

11. Klíčová slova

spokojenost, místní komunita/samospráva, bydlení, zaměstnanost, přirozené prostředí, vybudované prostředí, služby, účast veřejnosti, osobní bezpečnost

METODICKÝ LIST: INDIKÁTOR A.2**Název****MÍSTNÍ PŘÍSPĚVEK KE GLOBÁLNÍM ZMĚNÁM KLIMATU**

Ukazatel: ekvivalentní emise CO₂ (celkové množství a odchylka)

1. Definice

- Ekvivalenty CO₂: vztahuje se k antropogenním emisím oxidu uhličitého a metanu. Tento indikátor měří emise v oblasti působnosti místní samosprávy.
- K aktivitám na místní úrovni, které podléhají měření těchto emisí, patří využívání fosilních paliv (uhlí, ropa, zemní plyn) na výrobu energie (včetně dopravy) a místní odpadové hospodářství.
- Odchylka představuje trend emisí CO₂ vypočítaný na základě údajů z roku 1990.

38 průmyslových zemí podepsalo na Kjótské konferenci dohodu o snížení šesti skleníkových plynů o 5,2%, včetně oxidu uhličitého (je to nejdůležitější skleníkový plyn, jenž přispívá podle údajů z roku 1990 až z 80% k celkovým emisím zemí EU) a metanu (přispívá přibližně 9%) do roku 2008-2012.

Skleníkové plyny produkuje mnoho odvětví. Podle metodiky Mezivládní odborné komise pro klimatické změny (IPCC - Intergovernmental Panel on Climate Change) mezi odvětví, které je nutné uvážit pro vypracování kompletní analýzy emisí, patří energetika, průmyslová výroba, užívání rozpouštědel, zemědělství a odpadové hospodářství, stejně jako odstraňování („absorpce“) uhlíku pomocí lesního hospodářství (tzv. „uhlíkové lapače“).

Kjótský protokol zahrnuje oxid uhličitý CO₂, oxid dusný N₂O, metan CH₄, fluorid sírový SF₆, hydrofluorokarbyny HFCs a perfluorokarbyny PFC. Kontrolou těchto plynů bychom se měli zabývat.

Emise CO₂ pocházející z energetiky (včetně výroby energie a její spotřeby průmyslem, domácnostmi, dopravou a dalšími) představují zdaleka nejdůležitější faktor odpovědný za skleníkový efekt (z průmyslových zemí pochází asi 80% těchto emisí). Proto energetika a odpadové hospodářství jsou dvě odvětví, na která by se měly zaměřit místní samosprávy.

Z tohoto hlediska bude nejlepší měřit skleníkový efekt na místní úrovni indikátorem vztahujícím se k emisím CO₂, které vznikají při místní spotřebě energie a k emisím metanu CH₄ pocházejícím z nakládání s odpady na místní úrovni.

„Emisní dluh“ a „emisní kredit“

Skleníkové plyny neovlivňují pouze místní životní prostředí, ale mají globální dopad. Obvykle, pokud se zabýváme tradičními kontaminujícími látkami, jež ovlivňují kvalitu ovzduší, zmapujeme činnosti odpovědné za emise v dané oblasti a vypočteme s tím související emise.

Pokud uvažujeme emise skleníkových plynů, má tento přístup jistá omezení. V tomto případě se výše zmíněný postup zmapování činností musí provést, ale započítají se i emise, které nevznikají na území dané samosprávy, ale lze je vztáhnout k uvedeným činnostem.

Je jasné, že čím větší území, tím více jsou si tyto dvě metody výpočtu podobnější. Na národní úrovni nebudou rozdíly důležité, ale na relativně malém území města mohou být rozdíly výrazné.

Tuto koncepci je možné objasnit na několika příkladech:

- Město využívá elektřinu, která byla vyrobena z fosilních paliv mimo hranice města; emise vztahující se k této výrobě se musí počítat na vrub městu.
- Město spotřebovává zemní plyn, který se získává jinde a přepravuje se ke koncovým uživatelům: emise spojené s jeho těžbou a dopravou se musí počítat na vrub danému městu.

- Město produkuje odpad, který se ukládá na skládce za hranicemi města: emise spojené s tímto nakládáním s odpadem jdou na vrub města.

Je užitečné přemýšlet o externích emisích při přivádění energie nebo při vývozu odpadu jako o „emisním dluhu“, který se musí připočíst k místním emisím.

Na druhé straně může město vyvážet energii do jiných měst a/nebo z nich dovážet odpady. Emise spojené s těmito činnostmi by se měly odečíst od celkových domácích emisí.

Místní emise spojené s vývozem jakékoli energie nebo dovozem odpadů se mohou považovat za „emisní kredit“, který lze odečíst od místních emisí.

Koncepci „emisního kreditu“ můžeme dovést ještě dále a vzít v úvahu všechny činnosti realizované ve městě, i když nesnižují emise z hlediska samotného města, ale přispívají ke snížení celkových emisí. To je příklad města, jenž využívá elektrickou energii získanou výhradně z obnovitelných zdrojů a podniká opatření na úspory energie. Uspořená energie z obnovitelných zdrojů může nahradit na jiném místě energii z fosilních paliv. V tomto případě se ušetřené emise odečítají od celkového objemu emisí města.

Rozšíření koncepce „emisního kreditu“ je způsobem, jak vzít v úvahu aktivity, které by jinak nemohly zohledněny ve smyslu snižování emisí.

Shrnuto, indikátor CO₂ pro město se hodnotí zohledněním emisí vznikajících uvnitř jeho hranic (jako např. typické národní bilance), plus „emisní dluh“, mínus „emisní kredit“.

Pokud bychom analýzu omezili pouze na emise vznikající uvnitř hranic města, dala by se tato evidence emisí srovnat s evidencí celostátních emisí podle metodiky IPCC, alespoň pro zde uvedené sektory a skleníkové plyny.

Analýza odchylky v čase (vztahované k roku 1990)

Politická diskuse o skleníkových plynech týkajících se Kjótského protokolu se zaměřuje především na potřebu přijetí a splnění určitých cílů. Přirozeně, že absolutní hodnoty (v tunách emisí, celkově nebo na jednoho obyvatele) jsou důležité pro hodnocení evropské a místní dynamiky, ale velká pozornost by měla být věnována možnosti srovnávání měst z hlediska množství jejich emisí (například ročně). V podstatě existuje mnoho důležitých podmínek pro určování absolutní hodnoty emisí; z větší či menší části mohou, ale nemusí, záviset na místní politice (například na existenci vodní elektrárny jako místního obnovitelného zdroje energie) nebo na klimatických podmínkách. Spolehlivé srovnání je možné jen po zohlednění všech těchto externích parametrů.

Optimální indikátor pro provedení srovnání měst by se tedy měl vztahovat ke srovnávání jednotlivých kroků podniknutých s cílem snížit emise skleníkových plynů. Místo porovnávání různých měst na základě absolutních hodnot objemů emisí se doporučuje srovnání měst na základě odchylky tohoto indikátoru v čase. Celkový výpočet ekvivalentů CO₂ na místní úrovni (dle výše uvedeného popisu) se musí provést vzhledem k referenčnímu roku. Podle Kjótského protokolu je referenční rok 1990. Může se však stát, že na místní úrovni údaje z tohoto roku nebudou k dispozici.

Rozlišování spotřeby energie podle sektorů

Výchozím bodem pro výpočet indikátoru CO₂ je analýza spotřeby energie. Tyto údaje mohou sloužit pro zjištění emisí v rámci města a podle jednotlivých činností a „emisního dluhu“ pocházejícího ze stejných aktivit („emisní kredity“ se nemohou počítat na základě údajů o spotřebě). Celková spotřeba energie je výsledkem různých sektorů (např. obytného, obchodního, průmyslového, dopravního apod.). Analýza produkce CO₂ podle sektorového rozlišení je důležitá pro plánování místních aktivit a zároveň umožňuje objasnit chování každého sektoru.

Sektorové rozdělení navržené pro indikátor CO₂ v energetickém sektoru je následující:

- obytný;
- obchodní;
- průmyslový;
- dopravní.

Na zahrnutí „emisních kreditů“ je nutno přidat další položku.

2. Otázka

Do jaké míry jsou místní úřady a místní komunity schopny snížit emise skleníkových plynů jako místní příspěvek boji s globálními klimatickými změnami?

3. Souvislosti

Trvale udržitelné společenství přebírá odpovědnost za blaho další generace a přispívá k odstraňování globálních problémů životního prostředí. Proto je důležité bojovat proti globálním změnám klimatu a zamezit či snižovat spotřebu omezených zdrojů. Na místní úrovni to znamená podporovat úspory energie, využívání obnovitelných nefosilních zdrojů energie, snižovat využívání skládek.

Zahrnuté principy trvalé udržitelnosti: 1, 3, 4, 5.

4. Cíle

Na konferenci v Kjótu podepsalo 38 průmyslových zemí dohodu o snížení skleníkových plynů o 5,2% (vzhledem k úrovni v roce 1990) do roku 2008-2012. Evropská unie souhlasila se snížením o 8% a pro každý členský stát EU byly definovány odlišné kvóty. Bez výrazného rozvoje v oblasti spotřeby energie a její přepravy bude celosvětová spotřeba ropy, uhlí a plynu dále růst, v důsledku čehož budou emise nejdůležitějšího skleníkového plynu dále růst. V takovém případě se očekává, že emise CO₂ vzrostou v Evropské unii do roku 2010 o 4%.

Aby tedy bylo možno dosáhnout výše uvedeného procentuálního snížení, úřady na národní a místní úrovni vypracovaly několik cílů snížení.

5. Jednotka měření

Tuny za rok a % odchylky (s ohledem na referenční rok, pokud možno 1990).

6. Četnost měření

Jednou ročně.

7. Forma vykazování /prezentace

Údaje za rok, rozlišené podle sektorů.

8. Metoda a zdroje sběru dat

Informace o spotřebě energie jsou nezbytné. Výpočty emisí CO₂ by měly vycházet z následujícího rozdělení energií podle konečného využití:

- a. elektrická energie,
- b. plyn,
- c. dálkové vytápění,
- d. uhlí,
- e. ropa a ropné produkty,
- f. kombinovaná výroba tepla.

Některá data jsou při energetickém účtování dostupná okamžitě a s odpovídajícím rozlišením podle sektorů; platí to v případě elektrické energie, plynu a dálkového vytápění. U jiných energetických vektorů je naopak často velmi obtížné místní údaje získat. Obvykle jsou tato data k dispozici pro vyšší teritoriální úroveň (regionální nebo národní). V tomto případě lze použít metodu postupu shora a začít od nejvyšší teritoriální úrovně s využitím proměnných (viz níže uvedené příklady). Metoda postupu shora zahrnuje rozčlenění vyšší teritoriální úrovně spotřeby energie na místní úrovně pomocí poměrných indikátorů pro jednotlivé sektory/aktivity v dané místní oblasti, podle vzorce:

$$C_{\text{místní, I}} = C_{\text{vyšší, I}} * S_{\text{místní, I}} / S_{\text{vyšší, I}}$$

kde:

$C_{\text{místní, I}}$ = objem místní spotřeby vztahující se k aktivitě I;

$C_{\text{vyšší}, I}$ = objem spotřeby na vyšší teritoriální úrovni vztahující se k aktivitě I;

$S_{\text{místní}, I}$ = místní statistika vztahující se k aktivitě I;

$S_{\text{vyšší}, I}$ = statistika vyšší teritoriální úrovně vztahující se k aktivitě I.

Pro jednotlivé sektory mohou být uvažovány následující jednoduché proměnné:

- obytný - počet rodin;
- obchodní - počet zaměstnanců (další rozčlenění do podskupin se doporučuje provést na základě dostupnosti příslušných údajů);
- průmyslový - počet zaměstnanců (další rozčlenění do podskupin provést na základě dostupných údajů; rozlišení na úředníky a dělníky je také důležité, protože s těmito dvěma typy profesí je většinou spojena zcela odlišná specifická spotřeba energie);
- doprava - počet kilometrů ujetých různými druhy dopravních prostředků, např. soukromými automobily, motocykly, hromadnými dopravními prostředky (viz indikátor č. A.3) uspořádaných podle poměru specifické spotřeby (spotřeba na kilometr na dopravní prostředek) vztahených k různým typům cest (městské, venkovské, dálniční). Použití proměnných je potřebné při nedostatku přímých údajů. Pokud přímé údaje máme k dispozici, můžeme metodu proměnných použít ke srovnání.

Emisní faktory CO₂ (tuny CO₂ na jednotku energie) lze získat z příručky IPCC a z místních a celonárodních dat (především z výroby elektrické energie). V některých zemích se používá software (vědecky ověřený) a emisní faktory IPCC uzpůsobené pro národní úroveň, což umožňuje zohlednit specifika místních energetických systémů a v některých případech také „nepřímé emise“.

Místní úřady obvykle mají k dispozici údaje o nakládání s odpady.

Údaje o emisích a emisních faktorech lze získat na internetové adrese <http://atc-ae.eionet.eu.int/etc-ae/index.htm> (a prostřednictvím národních úřadů odpovědných za vypracování bilančních výkazů na oblastní úrovni každých pět let).

9. Příklady podobného použití

V zemích EU existuje několik iniciativ na mezinárodní/národní úrovni na snížení emisí CO₂ založených na dobrovolném závazku společnosti. Na místní úrovni je hlavní úlohou administrativy vypracovat strategie na základě politického rozhodnutí. V německém Heidelbergu, například, zahrnuje koncepce ochrany před klimatickými změnami následující:

- zavedení energetického řízení na místní úrovni;
- financování programu na podporu úspor energií určeného majitelům domů a bytů;
- zorganizování „energetického kulatého stolu“;
- zavedení topného osvědčení města Heidelberg;
- ekologické nízkoenergetické stavební standardy pro městské stavby.

10. Aktuální otázky /další vývoj

Indikátor CO₂ je ovlivňován různou úrovní přesnosti závisící na dostupnosti dat. V budoucnu je důležité vytvořit systémy, které umožní lepší kontrolu dostupnosti údajů, ve spolupráci se všemi místními dodavateli energie a jejími hlavními odběrateli z průmyslového a obchodního sektoru.

Jakmile máme vybudovanou kvalitní databázi, můžeme nahradit ekvivalentní indikátor CO₂ orientovaný na sektory energetiky a nakládání s odpady indikátorem CO₂ pokrývajícím všechny sektory.

11. Klíčová slova

globální klimatické změny, emise CO₂, skleníkové plyny, fosilní paliva

METODICKÝ LIST: INDIKÁTOR č. A.3**Název****MOBILITA A MÍSTNÍ PŘEPRAVA CESTUJÍCÍCH****Ukazatel**

- a) počet každodenních cest a čas strávený cestováním, druh cesty a druh dopravy
- b) celková průměrná denní vzdálenost na osobu na druh cesty a způsobem dopravy

1. Definice

Tento indikátor zjišťuje a popisuje mobilitu občanů žijících na území dané samosprávy. Mezi hlediska (a k nim se vztahující jednotky měření), které přispívají k učení obecného modelu mobility každého občana, patří:

- a) průměrný počet cest, které vykoná každý občan během dne, kdy „cesta“ znamená přemístění se z počátečního do cílového bodu (počet cest za den na osobu);
- b) účel cest a jejich pravidelnost během týdne, kde můžeme cesty rozdělit na „systematické“ a „nesystematické“¹ (% systematických cest v porovnání s % nesystematických cest);
- c) průměrná denní vzdálenost cesty na osobu (km na osobu);
- d) délka trvání cest (čas cesty v minutách);
- e) použité druhy dopravy pro tyto cesty a/nebo pro různé vzdálenosti každé cesty (% vtaující se k různým druhům dopravy zahrnutým do průzkumu).

2. Otázky

- Jaká je úroveň mobility cestujících na území města?
- Prodlužují se vzdálenosti, které cestující urazí?
- Jaké druhy dopravy cestující používají ke každodennímu cestování?

3. Souvislosti

Model mobility občanů v městském prostředí je důležitý jak z hlediska kvality života přímých účastníků (čas věnovaný cestování, četnost dopravních komplikací, náklady, atd.), tak z hlediska zátěže mobility na životní prostředí. Údaje z různých průzkumů městské mobility poukazují na vývoj v posledních letech.² Existuje úzká spojitost mezi mobilitou a dalšími důležitými otázkami života v městském prostředí, mezi něž patří kvalita ovzduší a emise oxidu uhličitého, hluk, silniční bezpečnost, zastavěnost území a městská krajina. Je žádoucí dosáhnout progresivního snížení individuální dopravy a současně dosáhnout zvýšení podílu alternativních způsobů dopravy.

Trvale udržitelná doprava a mobilita je zakotvena ve strategických dokumentech na místní, národní a evropské úrovni.

Zde zahrnuté principy udržitelnosti 1, 3, 4, 5, 6.

¹ „Systematické cesty“ jsou každodenní cesty do práce či do školy. „Nesystematické“ jsou ty s jiným účelem, například nákup, nebo ze společenských či rekreačních důvodů.

² Toto lze shrnout následovně:

- Průměrný počet denních cest na osobu vykazuje pouze malé odchylky, dokonce i v intervalu po letech: obecně vzato, počet cest, které každý občan vykoná za den, se výrazně neliší (samozřejmě bráno podle stejných skupin: studenti, pracující, důchodci, atd.).
- Vzdálenosti jednotlivých cest se však během několika posledních let výrazně změnily a obecně vykazují vzrůstající tendenci.
- Podstatné změny nastaly v modálním rozdělení. Obecně je méně cest na kole nebo pěšky, přibývá cest motorizovanými dopravními prostředky, zejména individuální dopravy.
- Doba jednotlivých jízd se mění v závislosti na délce cesty. I přesto však mnoho dotázaných uvádí, že průměrná doba věnovaná každodennímu cestování zůstává stejná. Zvýšila se rychlost dopravy a následně také vzdálenost.

4. Cíle

Ačkoli zatím neexistují žádné specifické cíle, Evropa uznává potřebu snížit poptávku po mobilitě a po individuální motorizované dopravě. Uznává se také důležitost propagace alternativních a méně zatěžujících způsobů dopravy (jako je např. hromadná doprava nebo, kde je to možné, cyklistická doprava), a to zejména ve městech, s výhledem na snížení závislosti na automobilu.

5. Jednotky měření

Základní indikátor: a) celkový počet cest (rozdělených na druhy cest, pokud možno také na systematické a nesystematické, způsob dopravy), průměrná doba strávená cestováním.

Doplňkový indikátor: b) km na osobu za den, procento na každý způsob dopravy a účel cesty.

6. Frekvence měření

- a) tříletá
- b) roční

7. Metoda a zdroje sběru dat

Obecně vzato je nedostatek homogenních a aktuálních údajů pro výpočet zde vybraných indikátorů. Občasné a nesourodé průzkumy lze zařadit jako součást sčítání lidu (např. v Itálii pořádá ISTA-Instituto Nazionale di Statistica každých deset let průzkum cest do školy a zaměstnání podle druhu použité dopravy a času); nebo jako součást specifických studií na místní úrovni pro účely zpracování sektorových plánů (plány dopravy, městské mobility, veřejné dopravy, atd.). Z tohoto důvodu je nezbytné, aby se využila data získané přímo pomocí průzkumů statisticky významných vzorků populace žijící ve městě.³

Náklady se budou různit v závislosti na velikosti vzorku a na složitosti získaných údajů. Náklady lze snížit, přičemž vypovídací efekt průzkumu se zvýší propojením sběru dat (průzkumu občanů) s místní kampaní propagující „Den bez aut“ či jiné aktivity zaměřené na zvyšování veřejného povědomí („Den sledování mobility“).

Základní ukazatel

- a) Ke zjištění počtu cest lze použít jednoduchý dotazník (důvod cesty, druh dopravy, čas strávený cestováním). Průzkum se provádí pomocí rozhovorů (v nutných případech telefonicky) na statisticky významném vzorku občanů (tzn. vzorek občanů vybraných podle kritéria reprezentativnosti). Průzkum lze spojit a vést s kterýmkoli jiným, který si místní samospráva přeje uskutečnit (například průzkum pro indikátor č.1). Otázky v dotazníku by měl zahrnovat: počet cest denně, důvod cesty, použitý způsob dopravy, přibližná doba jednotlivých cest. Dotazník může být uspořádán následovně:

Cesta č.	Důvod/Druh*	Způsob dopravy**	Doba trvání cesty (min.)
1			
2			
n			

(*) Důvod cesty: škola, práce, rekreace, společenské vztahy, nákupy a jiné osobní důvody, zpáteční cesty.

(**) Způsob dopravy: pěšky, na kole, motocyklu nebo mopedu, osobním autem (podle možnosti specifikovat, zda jako řidič nebo spolucestující), taxi, hromadnou dopravou (autobus, tramvaj, metro, místní železnice); kombinovaný způsob „zaparkuj & jed“ (použití osobního auta a veřejné hromadné dopravy).

³ Minimální věk jednotlivců ve vzorku by měl být v souladu s věkem, který je uveden jako maximální pro indikátor B.6, který je v prvním případě určen jako věk ukončení povinné školní docházky (obecně v 16 letech).

Těm, kteří na otázku Způsob dopravy odpověděli „osobním autem“ nebo „zaparkuj & jed“ (osobní automobil a hromadná doprava), je z hlediska místní problematiky velmi vhodné položit doplňující otázky:

Cesta č.	Místo parkování*	Počet spolucestujících**	Důvod této volby***
1			
2			
N			

(*) Místo parkování: 1. soukromé parkoviště, 2. veřejné parkoviště (placené), 3. bezplatné parkoviště
 (**) Počet spolucestujících: během cesty osobní auto přepravovalo: 1. pouze řidiče, 2. řidiče a jednoho spolucestujícího; 3. řidiče a více, než jednoho spolucestujícího
 (***) Důvod této volby (max. 2 důvody): 1. rychlejší; 2. větší pohodlí; 3. nižší náklady; 4. absence jiných možností (žádná přijatelná hromadná doprava); 5. špatné počasí; 6. jiné (nutno specifikovat).

Doplňkový ukazatel

- b) Tato část vyžaduje propracovanější metodický přístup, protože je obtížné spolehlivě kvantifikovat procestované vzdálenosti z pouhých rozhovorů. Proto lze data sbírat dvěma způsoby:
- i. U vybraného vzorku se vytvoří matice počátečních a cílových bodů a respondenti jsou požádáni, aby uvedli výchozí a cílový bod každé své cesty; poté se tyto vzdálenosti rekonstruují vhodnými výpočty. Tuto metodu lze použít při příležitosti sčítání lidu (např. v Itálii každých deset let), kdy tazatelé vymezí příslušné výchozí a cílové body systematických cest obyvatelstva.
 - ii. Vybere se statisticky významný vzorek obyvatel; kteří jsou požádáni, aby po určité období zaznamenávali vzdálenost, kterou urazili při každé své cestě (do deníku).

8. Forma vyhodnocení/prezentace

Indikátory jsou prezentovány v číslech:

- a) celkový počet cest (rozdělený podle důvodu cesty, způsobu dopravy, průměrné doby trvání cesty), např.: 4 cesty za den na osobu (2 do/z práce, 2 na nákup, 2 hromadnou dopravou a 2 osobním autem, průměrná doba cesty 20 minut).
- b) km na osobu a den, procentuální rozdělení pro každý způsob dopravy a důvod cesty, např.: 14 km/osobu/den (75% hromadnou dopravou, 25% osobním autem, 75% pracovně a 25% na nákupy).

Výsledky za jeden rok a pro každou část zvlášť (celkový počet cest, průměrná doba jejich trvání a průměrný počet km na osobu a den) by měly být vykázaný ve formě následující tabulky:

Tabulka 1 celkový počet cest za den (a v %)	pěšky	kolo	motocykl nebo moped	soukromé auto	taxi	hromadná doprava	kombinovaný způsob „zaparkuj & jed“
Tabulka 2 průměrná denní doba strávená cestou							
Tabulka 3 průměrný denní počet km na osobu							
škola							
práce							

rekreace, společenské styky							
nákupy							
zpáteční cesta							

V následujících letech pak můžeme vysledovat historické trendy použitím sloupcového diagramu, kde každý sloupec odpovídá:

- Diagram 1. celkovému dennímu počtu cest za jeden rok, které jsou rozdělené podle způsobu dopravy (pro každý důvod jeden sloupec);
- Diagram 2. průměrné době strávené denním cestováním po jeden rok, rozdělené podle způsobů dopravy (každý důvod v jednom sloupci);
- Diagram 3. průměrné denní vzdálenosti km na osobu za jeden rok, rozdělené podle způsobů dopravy (pro každý důvod jeden sloupec).

9. Příklady podobného použití

Modální rozdělní v procentech se velmi často používá ve „Zprávách o stavu životního prostředí“ (příklad Boloni a Turína). Indikátor b) použila Evropská agentura pro životní prostředí (v *Životní prostředí v Evropské unii na přelomu století*, 1999) jako „Podíly jednotlivých způsobů přepravy cestujících v EU (průměry EU)“, počítané na miliardy kilometrů, které cestující procestovali v automobilech, letecky, po železnici nebo autobusem. Tři evropské projekty, ELTIS (European Local Transportation Information Service, Evropský informační servis o místní dopravě, navržený DG VII Directorate General for Transport), TERM (Transport and Environment Reporting Mechanism, Mechanismus zpravodajství o dopravě a životním prostředí, podpořený Evropskou agenturou pro životní prostředí) a Urban Audit (podporovaný generálním ředitelstvím pro regionální rozvoj, DG Regio), používají podobné indikátory. První používá procento cest, kdy cestující cestují soukromým autem, hromadnou dopravou, pěšky, na kole, motokoly nebo „jinými“ způsoby dopravy. Druhý projekt uvažuje celkový počet cestujících podle způsobu a důvodu cesty, celkový počet cestujících na jeden km podle způsobu a účelu cesty, km-cestující podle způsobu a důvodu cesty na osobu a km-cestující podle způsobu a účelu na jednotku HDP. Urban Audit používá podíl cest do práce hromadnou dopravou, podíl cest z nepracovních důvodů a podíl cest do práce.

10. Aktuální otázky/další vývoj

Na základě výsledků průzkumu by mohlo být užitečné vypracovat další výběr jednotlivých hledisek městské mobility vhodných ke zkoumání a tomu přizpůsobit metodiku. Mezi prvky vyžadující další objasnění patří:

- Cesty: počet denních cest na osobu.** Je nutné určit i) zda by se mělo množství cest stanovovat s ohledem na průměrnou situaci během roku (subjektivní odhad) nebo pro určený den; ii) pokud by se cesty posuzovaly jednotlivě, zda by se i zpáteční cesty započítávaly jednotlivě.
- Důvody: procento systematických cest vůči procentu nesystematických cest.** Je nutné určit, zda tento stupeň rozdělení je uspokojivý nebo zda by se mělo použít podrobnější rozdělení (např. systematické cesty: do školy, práce; nesystematické cesty: nákupy, přístup ke službám, společenské vztahy, zábava atd.).
- Rozdělení podle způsobu: procento jednotlivých zvažovaných způsobů dopravy.** Je nutné určit: i) zda má procentuální rozdělení odpovídat počtu cest nebo počtu ujetých kilometrů; ii) které způsoby dopravy by měly být určeny: např. chůze, kolo, motocykl nebo moped, soukromé auto (pokud možno s určením, zda jako řidič nebo spolucestující), taxi, hromadná doprava (autobus, tramvaj, metro, místní železnice), kombinovaný způsob (**zaparkuj & jeď**).

11. Klíčová slova

mobilita, přeprava cestujících, způsob dopravy, soukromé auto, motocykl, moped, hromadná doprava, cyklistika, chůze

METODICKÝ LIST: INDIKÁTOR A.4**Název:****DOSTUPNOST MÍSTNÍCH VEŘEJNÝCH PROSTRANSTVÍ A SLUŽEB****Ukazatel:** Přístup občanů k blízkým veřejným prostranstvím a jiným základním službám**1. Definice**

Dostupnost definujeme jako bydlení v okruhu 300 metrů od veřejných prostranství nebo jiných služeb¹.

Veřejná prostranství jsou definována jako:

- veřejné parky, zahrady či otevřená prostranství, které slouží pouze chodcům nebo cyklistům, vyjma zelených dopravních ostrůvků nebo dělicích pásů a hřbitovů (kromě případů, kdy místní samospráva připustí jejich rekreační funkci, případně přírodní, historický nebo kulturní význam²);
- nezastřešená sportovní zařízení, bezplatně přístupná veřejnosti³;
- soukromá prostranství (zemědělské plochy, soukromé parky), bezplatně přístupná veřejnosti⁴.

Abychom mohli data analyzovat co nejuplněji, musíme indikátor vypočítat dvakrát: poprvé pro prostranství větší než 5000 m² a podruhé pro všechna prostranství využívaná veřejností k odpočinku a venkovním aktivitám bez ohledu na jejich velikost.

Základní služby jsou definovány jako:

- primární zdravotnické služby veřejnosti (praktický lékař, nemocnice, pohotovost, rodinné poradny či jiná veřejná centra poskytující lékařské služby, jako např. určení diagnózy či vyšetření specialisty);
- linky hromadné dopravy s minimální frekvencí alespoň po část pracovního dne (jednou za půl hodinu);
- veřejné školy (povinná školní docházka);
- obchody s potravinami;
- recyklační zařízení nebo služby pro odvoz komunálního odpadu (včetně nádob na tříděný odpad).

Tento indikátor nebere v úvahu kvalitu veřejného prostranství nebo služby. Předpokládá se, že volná prostranství a služby poskytují – všechny stejným způsobem - ty funkce, ke kterým jsou určeny. To přirozeně neodpovídá vždy realitě: některá veřejná prostranství jsou přitažlivější a oblíbenější než jiná, a to samé platí i o službách. Tento nedostatek je však přijatelný ve světle možnosti sledovat míru spokojenosti pomocí indikátoru A.1.

¹ Evropská agentura pro životní prostředí, DG Regionální politika a ISTAT (Istituto Nazionale di Statistica v Itálii) používají koncepci přístupu definovaného jako „do 15 minut chůze“. Můžeme předpokládat, že to odpovídá 500 metrům chůze dospělého člověka, nebo případně 300 metrům pomalé chůze.

² Tento indikátor pokrývá všechna prostranství využívaná veřejností k odpočinku a venkovním aktivitám. Takže musíme zahrnout i vydlážděná prostranství, pokud se využívají k venkovním činnostem (jako bruslení); naproti tomu pěší zóna určená k podnikatelským a obchodním aktivitám nesmí být zahrnuta.

³ Sportoviště se zahrnují pouze v případě, pokud jsou veřejnosti volně přístupná a využívají je běžní obyvatelé; nezahrnují se fotbalová hřiště či podobná profesionální sportoviště.

⁴ Zemědělské pozemky se zahrnují pouze pokud je veřejnost používá k odpočinku a venkovním aktivitám. Patří sem farmy, které „přežily“ expanzi města a nacházejí se v blízkosti městských částí. Tyto farmy často mění své obchodní strategie, otevírají se občanům a školám, prodávají ovoce a delší produkty veřejnosti a nabízejí další služby (restaurační, návštěvy škol, atd.). Pouze v těchto případech zahrnujeme zemědělské oblasti do průzkumu.

Z hlediska geografické úrovně budeme pro účely průzkumu uvažovat celou administrativní oblast spadající pod místní samosprávu.

2. Otázka

Jaký podíl obyvatel v oblasti bydlí v blízkosti veřejných prostranství a dalších základních služeb?

3. Souvislosti (důvody pro výběr indikátorů, důležitost)

Přístup občanů k veřejným prostranstvím a základním službám je nezbytný pro kvalitu života a životaschopnost místní ekonomiky trvale udržitelné komunity. Základní služby v blízkosti bydliště také významně snižují potřebu cestovat. Nesplněné základní požadavky na zásobování potravinami a poskytování základní zdravotní péče vede k neuspokojování sociálních potřeb. Nedostatek obchodů s čerstvým ovocem a zeleninou v určité části města je znakem společenského vyřazení (například v Británii) a také ohrožuje zdraví. Vyřazení představuje také chybějící hromadná doprava pro ty, kteří jsou na ní závislí.

Zahrnuté principy trvalé udržitelnosti: 1, 3, 4, 5, 6

4. Cíle (odkazy a kritéria hodnocení: standardy/cíle/závazky)

K tomuto indikátoru nejsou známy žádné cíle či standardy, ale dostupnost volných prostranství a služeb se považuje za základní prvky kvality života a trvalé místní udržitelnosti. Místní úřady hrají důležitou roli v umožňování přístupu k otevřeným prostranstvím a základním službám, například prostřednictvím procesu plánování.

5. Jednotky měření

Počet obyvatel, kteří bydlí v okruhu 300m od volných prostranství nebo základních služeb / celkový počet obyvatel = % populace

6. Frekvence měření

Jednou za dva roky, vyjma indikátorů vtahujících se k obchodům s potravinami, kdy je navržena frekvence jednou za tři roky vzhledem k tomu, že by náklady na sběr dat mohly být vysoké.

7. Metody sběru dat a zdroje

Nejspolehlivější metoda pro určení prostorových dat (občanů, veřejných prostranství a služeb podle kategorie) je založena na využití Geografického informačního systému (GIS). Jakmile pomocí GIS lokalizujeme umístění jednotlivých veřejných prostranství, označíme oblasti v okruhu do 300 metrů od jejich hranic. Tím se samosprávné území objeví jako rozdělené do dvou oblastí: jedna bude spadat do 300 metrových pásů okolo veřejných prostranství a druhá sem zahrnuta nebude. Z GIS zjistíme počet obyvatel žijících v oblastech třísetmetrových pásů a vypočteme je jako procento z celkového počtu obyvatel. Tento postup opakujeme s místy (či body nebo okraji dle vhodnosti), které odpovídají označeným místům základních služeb.

Data vztahující se ke geografickému rozmístění místního obyvatelstva by měla poskytnout samospráva či jiný správní orgán (na úrovni kraje nebo okresu) nebo národní statistické úřady (jako v případě Itálie, ISTAT).

Místní samospráva by měla mít také k dispozici údaje o územním rozložení a rozloze veřejných prostranství a šíři služeb, zejména o:

- veřejných parcích a zahradách a volných prostranstvích, která mohou využívat pouze pěší nebo cyklisté;
- nezastřešená sportovní zařízení, kam má veřejnost bezplatný přístup;
- soukromá prostranství zdarma přístupná veřejnosti;
- primární veřejné zdravotnické služby;

- linky hromadné dopravy s alespoň minimální frekvencí (každou půlhodinu);
- veřejné školy (povinná školní docházka);
- recyklační zařízení nebo služby na odvoz komunálního odpadu.

Rozmístění parků, zahrad a zemědělských oblastí lze také získat z dálkových průzkumů (např. údaje ze satelitu), které lze zakoupit, ale tato data se musí ověřit na mapách a průzkumem na místě.

Dostupnost údajů o geografickém rozmístění základních služeb bude různá. Na rozdíl od údajů o veřejných prostranstvích se tato data nedají získat „dálkovými“ metodami a vyžadují speciální databázi. Tato databáze již může být k dispozici u místních úřadů či jiných veřejných orgánů (Hospodářská komora); nebo, pokud nutno, je lze zakoupit od specializovaných firem (např. v Itálii od SEAT /Società Elenchi Abbonati al Telefono/).

Alternativní metodou v případě, že se výše uvedené ukáží jako nepoužitelné či příliš nákladné, je sběr dat pomocí rozhovorů s reprezentativním vzorkem obyvatel. Dotazník musíme sestavit tak, aby obsahoval dotazy na všechny zkoumané služby. V tomto případě se otázka bude vztahovat k délce pěší chůze (15 minut) spíše, než ke vzdálenosti v metrech, což sníží riziko chyb v odhadu vzdálenosti.

8. Forma vyhodnocení/prezentace

Veřejná volná prostranství:

- počet obyvatel bydlících v okruhu 300m od veřejných otevřených prostranství / celkový počet obyvatel = % populace (vyjádřené v číselné hodnotě); indikátor se musí vypočítat dvakrát: poprvé pro oblasti větší než 5000 m² a podruhé pro všechny oblasti.

Základní služby:

- počet obyvatel bydlících v okruhu 300m od jednotlivých základních služeb / celkový počet obyvatel = % populace (uvádí se jako číslo pro každou kategorii služeb).

9. Příklady podobného použití

Město Turín ve své Zprávě o stavu životního prostředí za rok 1999 použilo jako indikátor procento obyvatel žijících v okruhu 500 metrů od zeleně (definované jako veřejné zahrady nebo parky s rozlohou větší než 6000 m²).

Městská rada Bristolu zveřejňuje každý rok ve své Zprávě o kvalitě života hektary veřejných otevřených prostranství a hřišť v jednotlivých městských čtvrtích a vypočítává průměrnou rozlohu pro každou z 35 městských částí. Zveřejňuje také počet obchodů ve městě prodávajících čerstvé ovoce a zeleninu jako kritérium uspokojení základních potřeb obyvatel města.

10. Aktuální otázky/budoucí vývoj

Pozornost by se dále měla věnovat:

- maximální přístupové vzdálenosti: složitější indikátor týkající se různých „prostorových dosahů“ (různá pásma) od veřejných prostranství nebo služeb;
- minimální velikosti rekreačních oblastí;
- službám, ke kterým by se měl vypočítat indikátor.

V případě, že se jako podstatné prokáží rozdíly v kvalitě rekreačních oblastí a služeb, bude možná potřeba založit nové indikátory podle kvalitativních stupňů. O kvalitativních stupních může rozhodnout skupina expertů z různých zájmových skupin.

Je vhodné zjistit náklady na vytvoření databází potřebných pro určení geografického rozmístění služeb.

11. Klíčová slova

dostupnost, veřejná volná prostranství, základní služby, primární veřejné zdravotnické služby, hromadná doprava, veřejné školy (povinná školní docházka), obchod s potravinami, recyklační zařízení

METODICKÝ LIST: INDIKÁTOR A.5**Název:****KVALITA MÍSTNÍHO OVZDUŠÍ****Ukazatel:**

- a) Počet případů překročení mezních hodnot vybraných látek znečišťujících ovzduší
- b) Existence a stupeň zavedení plánu řízení kvality ovzduší

1. Definice

Kvalita ovzduší závisí na stupni znečištění některými látkami (plyny nebo prachovými částicemi), které jsou škodlivé lidskému zdraví a kvalitě života a které, pokud překročí rizikové či prahové hodnoty, mají negativní vliv na přírodní ekosystémy. Abychom omezili riziko akutních případů znečištění a snížili dlouhodobé vystavování těmto škodlivinám, Světová zdravotnická organizace (WHO) definuje a pravidelně reviduje pomocné doporučené hodnoty pro každou znečišťující látku na základě epidemiologických studií a studií řízené expozice. Normy kvality ovzduší, které by se neměly překračovat, stanoví Evropská směrnice nebo národní a/či místní orgány. Evropské směrnice uvádějí, že se pro zóny a aglomerace, kde jsou překračovány mezní hodnoty¹ jedné či více škodlivin, musí vypracovat plán či program k dosažení stanovených mezních hodnot. V zónách a aglomeracích, kde tyto limity nejsou překračovány, zůstává požadavek udržení kvality ovzduší.

Termín „místní“ odkazuje na správní území v kompetenci místního úřadu: samosprávu.

2. Otázka

Kolikrát do roka kvalita místního ovzduší překročí mezní hodnoty?
Vypracoval místní úřad plán řízení kvality ovzduší a zavádí jej?

3. Souvislosti

Tento indikátor se soustředí na hlavní zdroje znečištění ovzduší v městských oblastech, zejména na ty spojené s procesy spalování v dopravě, vytápění a průmyslu. Hlavními škodlivinami, které jsou vypouštěny přímo nebo jako vedlejší produkt následných chemických reakcí, jsou oxid siřičitý; oxid dusičitý; oxid uhelnatý; těžké organické látky (např. benzen); prachové částice, ozón a olovo. Ty mají negativní vliv na lidi, kulturní památky a ekosystémy. Dýchání zamořeného vzduchu může způsobit celou škálu zdravotních problémů, od astma až po rakovinu. Nepřímo mohou škodliviny v ovzduší zapříčinit ztrátu místní pracovní síly a zvýšené lékařské výdaje, stejně jako ztrátu produktivních a ochranných ekosystémů. Čisté ovzduší je tedy základním faktorem trvalé udržitelnosti.

Řízení kvality ovzduší zahrnuje hodnocení jeho kvality a přípravu a zavádění plánu či programu, který určí opatření nebo projekty, jenž je potřebné přijmout k dosažení mezních hodnot v oblastech, kde jsou překračovány. Plán nebo program řízení musí obsahovat opatření pro hlavní zdroje škodlivin. Opatření se mohou vztahovat přímo k řízení mobility (včetně opatření týkající se přepravy cestujících a zboží, individuálního využití automobilů, hromadné přepravy, zavádění alternativních dopravních prostředků), topných systémů (ve vhodných případech propagace alternativních zdrojů energie jako sluneční, tepelná energie nebo využití dálkového vytápění) nebo průmyslové výroby. Plány nebo programy řízení poskytují kontrolní údaje a podle potřeby mohou až omezit činnosti přispívající k překračování mezních hodnot, např. i vyloučení motorových vozidel z dopravy.

Zahrnuté principy trvalé udržitelnosti: 1, 3, 5, 6

4. Cíle

¹ Směrnice odkazuje na překračování limitních hodnot, včetně tolerančních rozpětí. Toleranční rozpětí je definované pro každou znečišťující látku a zmenšuje se v čase, takže k datu, kdy je nutné dosáhnout limitních hodnot, musí být tolerance pro všechny škodliviny nulová.

Podle Rámcové směrnice o kvalitě ovzduší (Community Framework Directive on Ambient Air Quality, 96/62/EC), související dceřině směrnice zavádějí mezní hodnoty pro odstranění, prevenci či snížení škodlivých vlivů na lidské zdraví a životní prostředí jako celek. První dceřiná směrnice (1999/30/EC) definuje mezní hodnoty koncentrací oxidu siřičitého, oxidu dusičitého a oxidů dusíku, prachových částic a olova v ovzduší. Směrnice 2000/69/EC zavádí mezní hodnoty oxidu uhelnatého a benzenu. Směrnice 96/62/EC vyžaduje stanovení mezních hodnot pro ozón (vyjednává se v Evropské komisi), poly-aromatické uhlovodíky; kadmium; arzén; nikl a rtuť. Mezní hodnoty stanovené ve výše uvedených směrnících jsou minimální požadavky, které umožňují členským státům zavést přísnější limitní hodnoty a ochranná opatření. Mezní hodnoty určené dceřinými směrnici odpovídají směrným hodnotám doporučeným WHO.²

Evropská směrnice 1999/30/CE a 2000/69/CE a návrh Komise³

Znečišťující látka	Průměrová doba	Normy a cíle kvality ovzduší	Datum, kdy má být splněna mezní hodnota	Údaje: minimální sběr měření a odchylka	Právní status
SO ₂	24 hodin	125 µg/m ³ nesmí být překročena více než třikrát za rok (koncentrace odpovídá směrné hodnotě WHO)	1. ledna 2005	90% 15%	1
NO ₂	1 hodina	200 µg/m ³ nesmí být překročena více než 18-krát v kalend. roce (koncentrace odpovídá směrné hodnotě WHO)	1. ledna 2010	90% 15%	1
PM ₁₀	24 hodin	50 µg/m ³ nesmí být překročena více než 35-krát v kalend. roce	1. ledna 2005	90% 25%	1
CO	max. denní 8-hodinová prům. koncentrace	10 µg/m ³ (koncentrace odpovídá směrné hodnotě WHO)	1. ledna 2005	90% 15%	2
Ozón ⁴	denní 8-hod. max.	120 µg/m ³ nesmí být překročeny více než 25 dní v kalend. roce (koncentrace stejně jako směrné hodnoty WHO)	2010	90% (léto) 75% (zima) 15%	3

POZNÁMKA: 1) Směrnice 1999/30/EC z 22. dubna 1999; 2) Směrnice 2000/69/EC z 16. listopadu 2000; 3) Návrh Komise COM (2000) 613 z 02/10/2000

V souladu se směrnicí 96/62/CE (*Príloha IV, Informace, jež musí obsahovat místní, regionální nebo národní programy zlepšování kvality ovzduší*) musí řídicí plány nebo programy obsahovat, mezi jiným, následující podrobnosti opatření nebo projektů přijatých s cílem snížit škodlivé látky v ovzduší:

1. seznam a popis všech opatření uvedených v projektu;
2. časový rozvrh realizace;
3. odhad plánovaného zlepšení kvality ovzduší a očekávané doby potřebné ke splnění daných cílů.

5. Jednotky měření

- a) Počet případů, kdy byly překročeny limitní hodnoty vybraných látek znečišťujících ovzduší: základním údajem je počet případů překročení mezní hodnoty jednotlivých látek znečišťujících ovzduší. Počet případů se vypočítá podle časového období určeného mezní hodnotou: denní (pokud je mezní hodnota založena na denní koncentraci), 8-hodinové (pokud je založena na průměrné 8-hodinové koncentraci) a hodinové (pokud je založena na hodinové koncentraci). Stálá místa odběru vzorků s minimálním sběrem dat a metody hodnocení odchylky musí odpovídat dceřiným směrnici směrnice 96/62/EC (pro více podrobností viz bod 4). Pokud je v dané zóně či aglomeraci k dispozici více než jedno stálé

² V Příručce kvality ovzduší (*Guidelines for Air Quality*), Světová zdravotnická organizace, 2000

³ Bere v úvahu pouze škodliviny, u kterých se limitní hodnoty stanoví v denních, osmihodinových či hodinových koncentracích.

⁴ Pro ozón se předpokládá spíše cílová než mezní hodnota

místo odběru vzorků jedné znečišťující látky, musí se použít výsledky z toho, které během roku vykazuje nejvíce případů překročení mezních hodnot. Tudiž, indikátor pro každou vybranou látku znečišťující ovzduší vypočítáme jako počet případů překročení mezních hodnot minus počet případů připuštěných dceřinými směrnici 96/62/EC (více podrobností viz bod 4) za kalendářní rok. V případě, že počet případů překročení mezní hodnoty je menší než počet povolených překročení, indikátor bude nula.

- b) Existence (ano/ne) a míra uplatňování plánu/programu řízení kvality ovzduší (%).

6. Frekvence měření

Pro měření a) jsou vybrané látky znečišťující ovzduší měřeny každou hodinu na stálých místech odběru vzorků a výsledky jsou vykazovány jednou ročně. Pro první část měření b) se podává zpráva jednou ročně a pro druhou část b) jednou za tři roky.

7. Metoda a zdroje sběru dat

Směrnice 96/62/EC definovala na evropské úrovni základní principy společné strategie dosažení cílů kvality ovzduší v Evropském společenství. Strategie má za cíl „zabránit, předcházet či snížit škodlivé vlivy na lidské zdraví a životní prostředí jako celek“. Směrnice zjišťuje kvalitu okolního ovzduší na základě společných metod a kritérií, získává příslušné informace o kvalitě ovzduší a zajišťuje, že tyto informace jsou dostupné veřejnosti. Udržuje dobrou kvalitu ovzduší a zlepšuje ji v místech, kde je ovzduší znečištěno. Existují různé způsoby hodnocení kvality ovzduší v závislosti na hustotě obyvatel a/nebo hustotě a existujících úrovních jednotlivých škodlivin.⁵

Tam, kde je potřeba měřit škodliviny v ovzduší, bude měření probíhat nepřetržitě na stálých stanovištích nebo náhodným odebíráním vzorků; počet měření však musí být dostatečný k určení sledovaných úrovní znečištění.

8. Forma vyhodnocení/prezentace

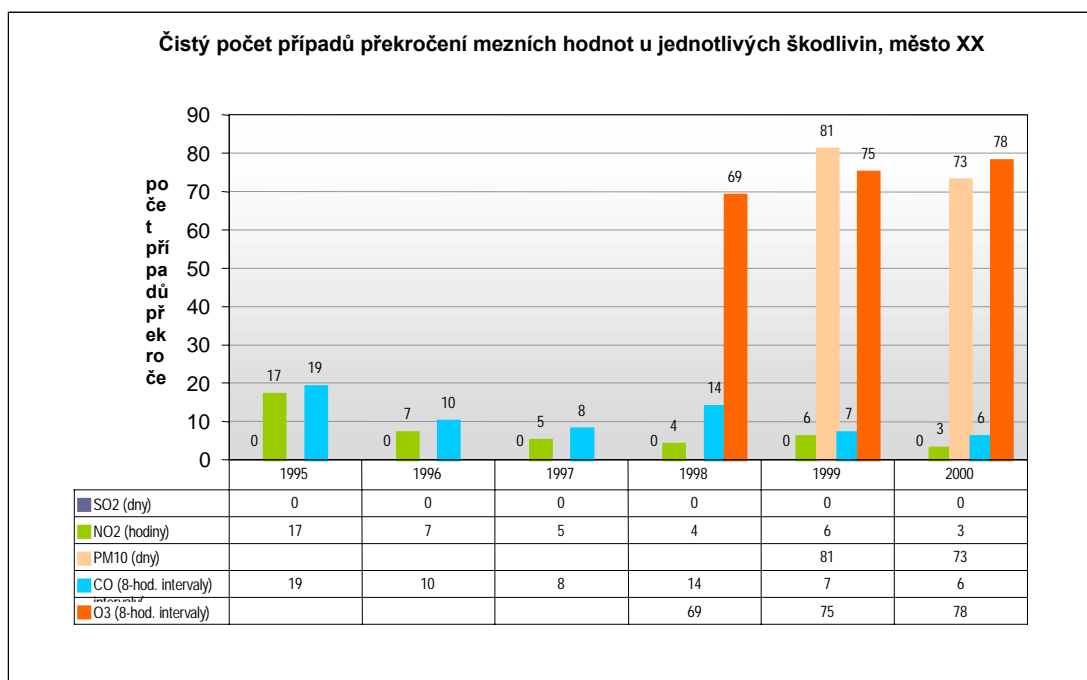
- a) Počet případů překročení mezních hodnot vybraných škodlivin v ovzduší: údaje se zpracovávají do sloupcového diagramu, kde každý sloupec představuje počet případů překročení mezních hodnot (minus počet případů povolených směrnici) pro jednotlivé škodliviny za rok. Grafy musí být dobře označené: čistý počet případů překročení mezní hodnoty pro každou jednotlivou škodlivinu (viz níže uvedený příklad).

⁵ Tyto možnosti jsou:

- zjišťování kvality okolního ovzduší založené na měření je povinné v aglomeracích (zóna s populací větší než 250 000 obyvatel nebo, pokud je koncentrace obyvatelstva menší než 250 000 obyvatel, zóna s hustotou obyvatelstva na km², pro kterou členský stát uzná za významnou pro potřeby kontrolovat a hodnotit kvalitu ovzduší), v zónách, kde úrovně škodlivin jsou mezi mezními hodnotami a **horním prahem hodnocení** a ostatních zónách, kde úrovně škodlivin překračují mezní hodnoty.
- kombinace měření a modelování ke zjišťování kvality ovzduší lze použít tam, kde úrovně znečištění během reprezentativního období (alespoň pět let) jsou nižší než je horní práh hodnocení.
- samostatné použití modelové techniky či techniky objektivního odhadu ke zjištění úrovní je možné tam, kde během reprezentativního období (alespoň pět let) jsou úrovně nižší než dolní hranice zjišťování.

Horní a dolní hranice zjišťování jsou definovány v Příloze V 1999/30/EC a Příloze III 2000/69/EC. Potřebná hodnocení pro ozón jsou stanovena s ohledem na dlouhodobé cíle pro koncentrace ozónu navržené v COM (2000) 613.

Klasifikace jednotlivých zón či aglomerací se bude revidovat každých pět let (na základě koncentrací v průběhu uplynulých pěti let nebo na základě kombinovaných krátkodobých měření se soupisem emisí a modelováním). V případě výrazných změn v činnostech, které přispívají ke znečišťování ovzduší, musí být klasifikace revidována dříve.

- b) Existence a stupeň implementace plánu/programu řízení kvality ovzduší: V prvním roce postačí hodnocení: „ano, plán řízení kvality ovzduší existuje“ nebo „ne, neexistuje žádný plán řízení kvality ovzduší“. Poté se každý třetí rok uvádějí procentuální hodnoty úrovně implementace pro každé opatření nebo projekt v plánu/programu řízení v tabulce se dvěma sloupci:

Opatření/projekt	Stupeň implementace (%)
1. ...	
2. ...	

Použitá metoda hodnocení kvality ovzduší musí být popsána.

9. Příklady podobného použití

Informační systém řízení ovzduší (Air Management Information System) vytvořený v rámci programu WHO Zdravá města umožňuje výměnu informací o kontrole kvality ovzduší mezi městy a státy. Například sběr údajů o běžných škodlivinách (SO₂, NO₂, CO, O₃, PTS, PM₁₀) a jejich zveřejnění se organizuje jako roční průměr, počet dní, kdy byly překročeny směrnice WHO o kvalitě ovzduší a 95° percentil.

Městský audit (Evropská komise, Generální ředitelství pro regionální politiku) zahrnuje tři indikátory kvality ovzduší: Zimní smog: počet dní, kdy koncentrace SO₂ překračuje 125 µg/m³ (24 hodinová průměrná koncentrace); Letní smog: počet dní, kdy ozón O₃ překračuje hodnotu 120 µg/m³ (8 hodinová průměrná koncentrace); Počet dnů, kdy koncentrace NO₂ překračuje hodnotu 200 µg/m³ (hodinová průměrná koncentrace) .

Mechanismus podávání zpráv z oblasti dopravy a životního prostředí (Evropská agentura pro životní prostředí a Evropská komise) a *Evropská iniciativa srovnávacích testů místní dopravy* (Evropská komise, Generální ředitelství pro dopravu a energetiku) - obě studie využívají hodnocení překračování norem kvality ovzduší jako indikátor na městské úrovni. První sleduje případy překračování norem kvality ovzduší EU pro benzen, oxid uhelnatý (CO), olovo (Pb), oxid dusičitý (NO₂), ozón (O₃) a prachové částice (PM₁₀).

Hlavní indikátory životního prostředí (společná iniciativa členských států, Evropské komise a Evropské agentury pro životní prostředí) zavádí indikátor kvality ovzduší jako: „průměrný počet dnů, kdy byly překročeny vybrané škodliviny v ovzduší v městských oblastech“. Tento indikátor se zaměřuje na O₃, SO₂ a NO₂, a pevné částice (PM₁₀).

10. Aktuální otázky / budoucí vývoj

Tento indikátor zkoumá pouze kvalitu vnějšího ovzduší; nepostihuje problematiku kvalitu ovzduší v uzavřených prostorách.

V současnosti tento indikátor vyžaduje dostupnost údajů z měření, bez ohledu na možnost využití technik modelování odhadu povolených koncentrací škodlivin, které v některých případech připouští směrnice 1996/62/EC a související směrnice.

11. Klíčová slova

kvalita ovzduší, kvalita vnějšího ovzduší, znečištění ovzduší, míra rizika, prahová hodnota, mezní hodnota, benzen, oxid uhelnatý, olovo, oxid dusičitý, ozón, prachové částice, plán/program řízení.

METODICKÝ LIST: INDIKÁTOR B.6

Název:

CESTY DĚTÍ DO ŠKOLY A ZPĚT**Ukazatel:** Způsob dopravy dětí z domova do školy a zpět**1. Definice**

„Hromadná doprava“ představuje školní autobus, školní taxi nebo soukromý automobil vezoucí více než dvě děti. „Soukromý automobil“ představuje soukromý automobil vezoucí nejvíce dvě děti.

Indikátor musí být určován s ohledem na „nejběžnější způsob přepravy“, což lze definovat jako způsob dopravy používaný v alespoň 50% školních dní v roce (nebo jinak s odkazem na určité datum stejné pro všechny děti, určené při sběru dat).

2. Otázka

Jak je bezpečná a funkční pro malé děti místní komunita a systém hromadné dopravy z pohledu jejich rodičů? Jaký druh dopravy se používá pro dopravu dětí do školy a zpět? Jak důležité je vychovávat děti, aby přijaly udržitelný životní styl? Tento indikátor má především za cíl určit počet dětí, které chodí do školy pěšky a/nebo na kole, a u ostatních zjistit, z jakých důvodů používají hromadnou dopravu nebo soukromá auta.

3. Souvislosti

Udržitelná společnost je dostatečně bezpečná z hlediska kriminality a bezpečnosti dopravy; rodiče musí cítit, že jejich děti se mohou bezpečně pohybovat po ulicích a používat služby hromadné dopravy (podle věku v doprovodu nebo samotné). Je to společnost, kde jsou veřejné služby (hromadná doprava, základní a střední školy) snadno dosažitelné pěšky nebo na kole. V trvale udržitelné společnosti rodiče přebírají odpovědnost za vedení dětí k trvale udržitelnému životnímu stylu, včetně toho, že je učí používat hromadnou dopravu a vedou je ke správnému chování při jízdě na kole. Vození dětí autem do školy nejen, že přispívá k ranní dopravní špičce a s tím souvisejícím environmentálním, společenským (včetně špatného zdravotního stavu a tělesné kondice) a ekonomickým problémům, ale také dětem předává špatné signály z hlediska vnímání životního prostředí a trvale udržitelného chování.

Strategie udržitelné dopravy existují na místní, národní a evropské úrovni, ale není známo, zda se jiné, než místní strategie soustředí na rozdělení způsobů cestování dětí do školy a zpět.

Zahrnuté principy trvalé udržitelnosti: 1, 3, 4, 5

4. Cíle

Pro tento indikátor nejsou určeny žádné cíle, pouze obecné vědomí, že výběr způsobu dopravy dětí do školy a zpět, který představuje významný podíl denní mobility, má značný vliv na dopravní přetíženost a další aspekty trvalé udržitelnosti.

5. Jednotka měření

Procento dětí cestujících jednotlivými způsoby dopravy.

Indikátor se vyjadřuje v procentuální hodnotě, s rozdělením podle způsobu a (pokud jsou údaje k dispozici) důvodů určujících výběr určitého druhu dopravy.

6. Frekvence měření

Roční

7. Metoda a zdroje sběru dat

Údaje se sbírají pomocí průzkumu (rozhovory a dotazníky).

Musíme určit vzorek škol, který bude reprezentativní z hlediska jejich rozmístění v městském a socio-ekonomickém kontextu (centrum, vnitřní předměstí, oblasti vnějšího předměstí). Při výběru vzorků je nutné mít na paměti následující parametry a kritéria:

- jedna škola z každé oblasti nebo alespoň z každé decentralizované nebo správní oblasti (poměrné geografické zastoupení je nejdůležitější kritériem, které zde bereme v úvahu, ale podle finančních zdrojů pro přípravu dotazníků můžeme rozšířit celkový počet škol až na úroveň Bristolu, kde průzkum sledoval 50% základních škol ve městě).
- celé období pro každou vybranou školu (např. část zahrnující pět let základní školy, část zahrnující tři roky druhého stupně nebo část pokrývající celé období povinné školní docházky od 6 do 16 let).

Aby byl průzkum úspěšný, musíme věnovat pozornost faktu, že školní systém zde hraje zásadní roli, proto musí být vhodně motivován a směřován k tomuto cíli. Místní samospráva by měla zorganizovat průzkum ve spolupráci s řediteli škol a zástupci učitelů a rodičů.

Dotazník lze distribuovat rodičům nebo přímo dětem. V prvním případě má koordinační a organizační funkci škola (rozdá dotazníky, připomene rodičům, aby je vyplnili a po vyplnění je vybere). Ve druhém případě předá škola dotazníky přímo dětem, které je mohou vyplnit přímo ve třídě. První uvedená metoda zajistí, že se rodiče dozví o problematice, druhá aktivněji zapojuje děti a poskytuje učitelům příležitost pro výchovné působení a, v některých případech, umožní správné vyplnění většího množství dotazníků (vztah s rodiči lze navázat později při následných akcích ze strany školy nebo místní samosprávy).

Pokud určíme pevný den (nebo dva dny, například ve dvou různých ročních obdobích s odlišným počasím), můžeme spojit distribuci a vyplnění dotazníků ve třídě s jinými místními iniciativami zaměřenými na soustředění pozornosti dětí na problematiku městské dopravy, bezpečnosti na silnicích apod.

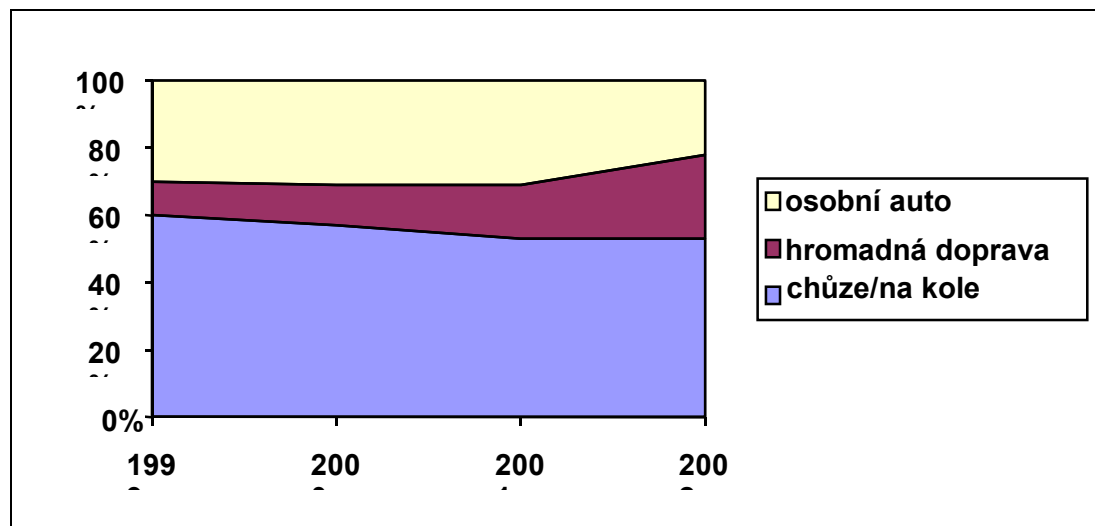
Vyplnění dotazníku musí být jednoduché. Následující znění může sloužit jen jako příklad (pokud bude dotazník určen pro rodiče, jeho styl bude adekvátně upraven):

Základní identifikační údaje		město/oblast: škola: třída: průměrný věk dětí:
1. (pokud se dotazník bude vyplňovat ve třídě, v jeden den roku pro všechny sledované školy) Jak jsi dnes přišel/přišla do školy?		
2. (pokud se dotazník bude vyplňovat v různých dnech, podle školy) Jak obvykle (v alespoň 50% školních dní v roce) chodíš do školy? Napiš, jestli sám/sama nebo s doprovodem.		
1.1 Pěšky	1.2 Na kole	
1.3 Hromadnou dopravou nebo školním autobusem	1.4 Soukromým autem	
2. Pokud jedeš osobním autem, proč nepoužíváš některý jiný z uvedených druhů dopravy?		
2.1 Není možný žádný jiný druh dopravy	2.2 Délka cesty do školy / Nedostatek času	2.3 Špatné počasí
2.4 Bezpečnější	2.5 Jiné (uved')	

Pokud by to, z úsporných důvodů, bylo považováno za nutné, mohou se údaje pro tento indikátor shromáždit také v kombinaci s průzkumem mezi občany. Například město Haag plánuje rozšířit každoroční průzkum mezi občany o otázku týkající se způsobu dopravy dětí mladších 16 let do školy s tím, že zachytí všechny výše uvedené aspekty - tato otázka bude samozřejmě pokládána pouze občanům s dětmi mladšími šestnácti let. Každopádně však občanský průzkum bude muset při výběru reprezentativního vzorku zvážit výše uvedená kritéria.

8. Forma vyhodnocení/prezentace

Souřadnicový graf pokrývající 100% oblasti ukazuje procentuální podíl jednotlivých druhů dopravy. Následující graf je vypracován podle údajů v jednotlivých letech. Údaje vztahující se k jednomu roku lze zobrazit v koláčovém grafu.

Abychom doplnili informace uvedené výše, můžeme vytvořit další grafy znázorňující rozložení jednotlivých druhů dopravy podle věku dětí a podle důvodů uváděných při využití soukromých automobilů.

Použitá metoda sběru dat (včetně velikosti vzorku a charakteristiky) musí být popsána.

9. Příklady podobného použití

Tento indikátor využívají v Bristolu ve Velké Británii, kde uskutečnili průzkum v 50% základních škol, aby zjistili modální rozložení mezi cestou pěšky, autobusem a autem. Výsledky ukazují, že 20% dopravy v ranní špičce souvisí s odvozem dětí do škol.

10. Aktuální otázky / budoucí vývoj

Věkový limit 16 let (větší nezávislost, např. v Itálii možnost řídit moped) odpovídá nejen vnímání a sklonům rodičů, ale také svobodnému výběru mladých lidí (alespoň ve věkové skupině 14 - 16 let). Z tohoto důvodu je velmi důležité interpretovat data při rozdělení na dvě věkové skupiny.

Pokud bychom věkovou hranici snížili na 14 let, kritéria výběru statistického vzorku u indikátoru A.3 by měla tuto volbu zachytit tak, abychom pokryli všechny věkové skupiny místní komunity.

11. Klíčová slova

způsob dopravy, cesta do školy, děti

METODICKÝ LIST: INDIKÁTOR B.7

Název

UDRŽITELNÉ ŘÍZENÍ MÍSTNÍ SAMOSPRÁVY A MÍSTNÍHO PODNIKÁNÍ

Ukazatel: Podíl veřejných a soukromých organizací (velké podniky a malé a střední podniky), které přijaly a používají environmentální a sociální metody řízení.

1. Definice

Environmentální nebo sociální postupy řízení se vztahují na:

- EMAS a ISO 14000/14001 (systémy řízení a normy environmentálního managementu uznává Evropské společenství a ISO). V zemích, které nejsou členy EU, existují národní schémata (např. v Norsku);
- SA8000 (definován CEPAA – *Radou pro akreditaci ekonomických priorit*), mezinárodní norma zaměřená na pracovní podmínky v dodavatelských řetězcích, inspirovaná ILO – Mezinárodní organizací práce);
- AA1000 (definovaná *Nadací pro odpovědnost - Accountability Foundation* se sídlem ve Velké Británii), v současnosti nemá statut certifikované normy, ale jeví se jako možná společná evropská norma pro aktivity sociálního, etického a korporáčního řízení).
- SIGMA [Trvale udržitelné integrované směrnice pro řízení] vypracovalo *Forum pro Budoucnost*, BSI-UK a několik mezinárodních obchodních partnerů, pokouší se spojit prvky ISO 14001, AA1000 a veškerých dalších řídicích systémů, resp. nástrojů, které zahrnují správné environmentální, sociální a etické praktiky.

Informace o dalších postupech najdete také na internetové stránce uvedené v bodě 7 (Sběr dat).

- Na malé a střední podniky se vztahuje definice uvedená v Doporučení Komise ze dne 3. dubna 1996 (96/280/EC), kterou je možno shrnout následovně: počet zaměstnanců: mikropodnik < 10; malý podnik < 50; střední podnik < 250.
- Kód NACE: Statistická klasifikace ekonomické aktivity.

Nařízení EMAS definuje organizaci jako „*společnost, korporaci, firmu, podnik, úřad nebo instituci, či část nebo kombinaci uvedených, bez ohledu na to, zda registrovanou či nikoli, veřejnou nebo soukromou, která má vlastní funkce a řízení.*“

Za „organizace, které přijaly a používají“ se dle tohoto Indikátoru považují organizace, které dokončily certifikační proces a získaly certifikát. Pokud jsou k dispozici příslušné údaje, organizace, které právě prošly certifikačním procesem, ale certifikát ještě nemají, mohou být považované za „organizace, které přijaly a používají EMAS“. Obě kategorie organizací se musí ale zvažovat (a sčítat) odděleně.

V rámci veřejných organizací a úřadů veřejné správy by různé služby, oddělení, komunální služby ... mohly být považované a počítané jako „samostatné jednotky“ (např. *revidované Nařízení o EMAS se bude vztahovat na celou organizaci a nebude omezeno pouze na určité místo přesto, že pouze určité části organizace budou registrovány pod EMAS. Prohlášení o životním prostředí musí jasně specifikovat, která část organizace je registrována, aby veřejnost nenabyla mylného dojmu, že celá organizace je registrovaná*).

2. Otázka

Do jaké míry místní podniky, organizace a úřady řídí spotřebu zdrojů, ochranu životního prostředí a sociální problematiku pomocí uznávaných postupů?

3. Souvislosti

Uznávané a certifikované systémy péče o životní a sociální prostředí, podávání zpráv a systémy auditů byly výslovně vytvořeny k propagaci stálého zlepšování environmentálního a sociálního výkonu činností cestou závazku místního úřadu, místních podnikatelských subjektů a organizací k hodnocení a zlepšování jejich environmentálního/sociálního výkonu a poskytování příslušných informací veřejnosti. Sledování množství účastníků procesu, kteří přijali tyto nástroje, ukazuje, jak se podniky a veřejné organizace ztotožňují, resp. přebírají odpovědnost za životní prostředí a místní společenství. Nárůst využívání těchto nástrojů také prokazuje míru inovace v řízení - šetrnější technologie a úspory ve výrobě - na místní úrovni.

EMAS a ISO 14000/14001 jsou certifikované, dobrovolné nástroje environmentálního managementu vytvořené na evropské a mezinárodní úrovni. Využívají je podniky stejně jako místní úřady a nevládní organizace (v současnosti ve Velké Británii začalo kolem 46% místních úřadů pracovat s LA-EMAS a doplňkovým mezinárodním EMS standardem ISO 14001).

Dnes pracuje několik organizací na definici vhodnějších nástrojů řízení, jenž by spojily ochranu životního prostředí s levnějšími výrobními procesy a sociálními ohledy: mezi nimi je norma SA8000, definovaná CEPAA, zaměřená na pracovní podmínky v dodavatelských řetězcích, a AA1000, dosud neoficiální norma, ale podporovaná většinou subjektů v celé Evropě, která se jeví jako možná společná evropská norma pro sociální, etické a korporační řízení.

Zde zahrnuté principy trvalé udržitelnosti: 1, 2, 3, 4, 5

4. Cíle

Nejsou zadány žádné cíle, u této problematiky je žádoucí pouze rostoucí trend.

Za určitých místních okolností jsou určeny specifické cíle (počet certifikátů, jenž se mají získat k určitému datu) díky rozvoji Agendy 21 či definování dobrovolných dohod vztahujících se k tomuto tématu.

5. Jednotka měření

Procento z celkového počtu organizací v dané samosprávě, odděleně pro environmentální a sociální postupy řízení, a rozdělené do různých typů a velikostí (případně rozdělené na organizace certifikované a začínající, pokud jsou údaje k dispozici).

Na místní úrovni by se měl vzít v úvahu také celkový počet organizací (ke zvýraznění odchylek).

6. Frekvence měření

Roční

7. Metoda a zdroje sběru dat

Získávání údajů o certifikaci EMAS:

Informační servis EMAS na adrese <http://europa.eu.int/comm/environment/emas/index.htm> poskytuje přístup k seznamu certifikovaných míst EMAS, jméno certifikované firmy, její adresu, telefonní číslo a kód NACE. Informační servis neposkytuje údaje o počtu zaměstnanců všech certifikovaných míst. Tyto údaje lze získat telefonickým dotazem u dané firmy nebo z informací u příslušných úřadů (které jsou odpovědné v každé zemi za registraci míst s certifikací EMAS; adresy a telefonní čísla jsou k dispozici na zmíněném Informačním servisu) nebo pokud zde nejsou k dispozici, od svazů průmyslu a malých a středních podniků, svazů zaměstnanců, obchodní komory, národních a místních agentur pro životní prostředí a samotných místních úřadů samosprávy.

V nečlenských zemích existují národní statistiky (např. v Norsku).

Získávání údajů o certifikaci ISO:

Internetová stránka <http://www.iso14000.net/database> poskytuje (za poplatek) údaje o certifikaci ISO 14000 ve všech evropských zemích. V některých zemích Evropy (např. v Itálii, <http://www.sincert.it>) existují databáze s podrobnými informacemi o certifikovaných místech existujících v rámci území státu. Stránka www.iso.ch poskytuje obecné informace o systému ISO a členech.

Získávání údajů o certifikaci SA8000 a/nebo AA1000:

V současnosti není zřejmě o těchto procesech k dispozici žádná evropská databáze. Obecné informace o tomto typu norem by se daly získat na <http://cepaa.org>; <http://cei.sund.ac.uk>; <http://www.accountability.org.uk> nebo u organizací, které se věnují vývoji těchto systémů na národní úrovni.

K získání údajů o „organizacích používajících/začínajících“ se doporučuje průzkum.

8. Forma vyhodnocení/prezentace

Indikátor je rozdělen na tři hlavní číselné údaje:

- % organizací, které zavedly postupy environmentálního managementu;
- % organizací, které zavedly postupy sociálního managementu;
- % organizací, které zavedly postupy sociálního a environmentálního managementu.

Do zpráv je třeba zahrnout také následující specifikace:

- % celkového počtu velkých podniků, které zavedly postupy environmentálního a/nebo sociálního managementu, rozepsané podle kódu NACE;
- % celkového počtu malých a středních podniků, které zavedly postupy environmentálního a/nebo sociálního managementu, podrobně rozepsané podle kódu NACE a třech kategorií pro MSP (malé a střední podniky);
- % celkového počtu veřejných organizací, které zavedly postupy environmentálního a/nebo sociálního managementu;
- % celkového počtu nevládních organizací, které zavedly postupy environmentálního a/nebo sociálního managementu, rozepsané (pokud je to vhodné) podle jednotlivých druhů organizací: např. nevládní organizace, charity, apod..

Je dobré přidat doplňkové informace, odlišené od indikátoru samotného. Jde např. o informace o existenci dobrovolných dohod na základě kterých je možné určit cíl a/nebo počet organizací usilujících o certifikaci. Pokud jsou tyto údaje k dispozici, indikátor by měl být spojen s počtem certifikovaných organizací i organizací na počátku certifikačního procesu, s odděleným počítáním a vykazováním od hlavních údajů o indikátoru.

9. Příklady podobného použití

Několik iniciativ používá podobné indikátory, které se však zaměřují pouze na environmentální aspekty (např. Birmingham, Emilia-Romagna, Hämeenlinna a Haag). Město Bristol a provincie Turín mají stanovený cíl místní Agendy 21 pro „trvale udržitelné podnikání“ dovést více malých a středních podniků k přijetí nástrojů environmentálního managementu.

10. Aktuální otázky /budoucí vývoj

Robustnost tohoto indikátoru se přesně vztahuje k hodnoceným systémům. V současnosti tento indikátor pouze ilustruje záměr organizací dosáhnout environmentálně a sociálně vhodný management a nikoli skutečný projev směřující k trvalé udržitelnosti. V budoucnu, jakmile budou k dispozici měřítka certifikované výkonnosti, by se revidovaný indikátor mohl soustředit na „úroveň úspěšného využívání environmentálních a sociálních postupů řízení na místní úrovni.“

11. Klíčová slova

environmentální, sociální, management (řízení)/podávání zpráv/audit, postup/systém/schéma

METODICKÝ LIST: INDIKÁTOR B.8

Název:

ZATÍŽENÍ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ HLUKEM

Ukazatel:

- a) Podíl populace vystavené dlouhodobě vysoké hladině hluku z vnějšího prostředí.
- b) Hlukové hladiny ve vybraných oblastech obce (*použít místo a), pokud údaje pro a) nelze získat*).
- c) Existence a stupeň uplatňování akčního protihlukového plánu.

1. Definice

„Hluk z vnějšího prostředí“ znamená nechtěné či škodlivé vnější zvuky vznikající při lidských činnostech, včetně hluku vytvářeného silniční dopravou, železniční dopravou a leteckou dopravou a z míst průmyslové činnosti. Nepatří sem hluk vytvářený osobou vystavenou hluku z vnějšího prostředí, hluk z domácích činností, hluk přicházející od sousedů, hluk na pracovišti nebo hluk v dopravních prostředcích nebo způsobený vojenskými akcemi ve vojenském prostoru.

2. Otázka

- a) Do jaké míry jsou obyvatelé ve svých domovech, veřejných parcích a dalších relativně tichých místech vystaveni okolnímu hluku silniční, železniční a letecké dopravy, a hluku z průmyslových zdrojů?
- b) Jaké jsou hladiny hluku ve vybraných oblastech obce?
- c) Má místní úřad zpracovaný protihlukový akční plán/program a realizuje jej?

3. Souvislosti

Hluk z vnějšího prostředí může mít škodlivý vliv na lidské zdraví a pohodu. Trvale udržitelná společnost by měla občanům zabezpečit hlavní městské funkce jako je bydlení, práce a mobilita, aniž by je vystavovala „obtěžujícímu“ působení hluku. Ačkoliv zvýšená mobilita s sebou přináší vyšší pravděpodobnost vzniku hluku, nemusí to být vždy pravidlem, pokud nejde o motorizovaný způsob dopravy nebo pokud se využívají určité formy hromadné dopravy.

Návrh Evropské směrnice¹ o hodnocení a kontrole hluku z vnějšího prostředí se snaží definovat společný postup v boji s následky vystavení hluku z vnějšího prostředí. Stanovuje rámec pro určování míry expozice vnějšímu hluku, zveřejňování informací o hluku z vnějšího prostředí a jeho vlivech a přijetí akčních plánů. Akční plány by měly řešit priority určené na základě překračování kterékoli relevantní mezní hodnoty či na základě jiného kritéria zvoleného členskými státy. Opatření mohou například zahrnovat plánování dopravy, územní plánování, technická opatření u zdrojů hluku, výběr tišších zdrojů, snížení šíření hluku a regulační nebo ekonomická opatření či pobídky. Cílem je prevence a snížení zatížení hlukem, kde je zapotřebí, a zejména tam, kde působení hluku z vnějšího prostředí může negativně působit na lidské zdraví, a zachovat kvalitu úrovně hluku tam, kde je příznivá. Směrnice pravděpodobně vstoupí v platnost na počátku roku 2002.

Většina členských států již vypracovala politiku boje proti hluku nebo její prvky na celostátní a místní úrovni.

Zde zahrnuté principy trvalé udržitelnosti: 1, 5, 6

4. Cíle

¹ Plné znění je k dispozici na internetové adrese:
http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/pdf/2000/en_500PCO468.pdf

Návrh Environmentálního akčního programu Společenství na léta 2000-2009 obsahuje cíl snížit odhadovaný počet 100 milionů lidí pravidelně vystavovaných dlouhodobě vysokým hladinám hluku v roce 2000 o 10% do roku 2010 a o 20% do roku 2020. Dlouhodobým cílem je snížit jejich počet na statisticky nevýznamné číslo.

5. Jednotka měření

- Procento populace vystavené působení hluku, rozdělené na různá pásma hodnot $L_{24\text{hod}}$ a L_{noc}
- Procento měření odpovídajících různým pásmům hodnot indikátorů $L_{24\text{hod}}$ a L_{noc}
- existence (ano/ne) a stupeň realizace protihlukového akčního plánu/programu (v %)

6. Frekvence měření

- jednou za dva roky
- jednou za dva roky
- jednou za dva roky

7. Forma vyhodnocování/prezentace

- Odhadovaný počet lidí (ve stovkách), kteří jsou ve svých domovech vystaveni následujícím pásmům hodnot $L_{24\text{hod}}$ v dB ve výšce 4 metrů nad zemí u nejexponovanější plochy: 55-59, 60-64, 65-69, 70-74, ≥ 75 , odděleně pro hluk ze silniční, železniční a letecké dopravy a hluk z průmyslových zdrojů.

Odhadovaný počet lidí (ve stovkách), kteří jsou ve svých domovech vystaveni následujícím pásmům hodnot L_{noc} v dB ve výšce 4 metrů nad zemí u nejexponovanější plochy: 50-54, 55-59, 60-64, 65-69, > 70 , odděleně pro hluk ze silniční, železniční a letecké dopravy a hluk z průmyslových zdrojů.

Výsledná čísla musí být zaokrouhlena na nejbližší stovku (např. 2500 = mezi 5150 a 5249; 100 = mezi 50 a 149, 0 = méně než 50). Měly by být popsány metody výpočtu nebo měření použité pro hodnocení hlukové expozice.

- Podíl měření odpovídajících každému z výše uvedených pásem hodnot $L_{24\text{hod}}$ a L_{noc} , např.:

	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	≥ 75
$L_{24\text{hod}}$	0 %	25 %	53 %	10 %	2 %	0 %
L_{noc}	69 %	17 %	11 %	3 %	0 %	0 %

Je potřeba vykázat celkový počet provedených měření.

- Číselné údaje odpovídající procentuálnímu vyjádření realizace jednotlivých opatření nebo akcí určených akčním programem² vnesené do tabulky se dvěma sloupci:

Opatření/akce	Úroveň realizace (%)
1. ...	
2. ...	

8. Metoda a zdroje sběru dat

- Podíl populace vystavené dlouhodobě vysoké hladině hluku se určí pomocí hodnocení hladin hluku a analýzou těchto údajů za pomoci populačních map. Hlukové hladiny se zjistí pomocí hlukových indikátorů $L_{24\text{hod}}$ a L_{noc} výpočtem nebo měřením, případně oběma způsoby.

² V souladu s návrhem Evropské směrnice musí akční plán zahrnovat, mezi jiným, následující prvky:

- veškerá již realizovaná protihluková opatření a připravované projekty;
- opatření plánovaná na dalších pět let včetně opatření zaměřených na ochranu tichých oblastí;
- předpokládané prostředky k hodnocení realizace a výsledků akčního plánu.

Hlukový indikátor $L_{24\text{hod}}$ - den-večer-noc - je ukazatelem celkové zátěže způsobené hlukem. Ukazuje odhad počtu lidí (ve stovkách), kteří jsou ve svých domovech vystavováni následujícím pásmům hodnot $L_{24\text{hod}}$ v dB ve výšce 4 metrů nad zemí u nejexponovanější plochy: 55-59, 60-64, 65-69, 70-74, ≥ 75 , odděleně pro hluk ze silniční, železniční a letecké dopravy a hluk z průmyslových zdrojů. Den představuje 12 hodin, večer 4 hodiny a noc 8 hodin.

„Noční“ hlukový indikátor L_{noc} je ukazatelem rušení spánku hlukem. Ukazuje odhad počtu lidí (ve stovkách), kteří jsou ve svých domovech vystaveni následujícím pásmům hodnot L_{noc} v dB ve výšce 4 metrů nad zemí u nejexponovanější plochy: 50-54, 55-59, 60-64, 65-69, > 70 , odděleně pro hluk ze silniční, železniční a letecké dopravy a hluk z průmyslových zdrojů. Ukazatel nočního hluku je určen pro všechny noci v roce.

Dokud nebudou k dispozici společné metody hodnocení pro určování $L_{24\text{hod}}$ a L_{noc} , můžeme k tomuto účelu použít existující národní indikátory hluku a související údaje a převést je na výše uvedené indikátory. Jako vodítko můžeme použít také obecný rámec pro hodnocení, uvedený v poslední verzi návrhu evropské směrnice pro hodnocení a kontrolu hluku z vnějšího prostředí.

- b) Hladiny hluku ve vybraných oblastech správní jednotky (obce) se určují pomocí měření uskutečněných na reprezentativních místech po celém území obce, která umožní sběr dat odpovídajících indikátorům $L_{24\text{hod}}$ a L_{noc} . Počet měření může určit místní úřad, ale musí jej uvést ve zprávě.
- c) Informace o existenci a stupni realizace protihlukového akčního plánu je k dispozici na místním úřadě.

9. Příklady podobného použití

Výpočet podílu populace vystavené vysokým hladinám hluku z vnějšího prostředí dosud není plně standardizován, přestože se již objevilo několik metod, jež jsou zachyceny v normách ISO a v legislativách členských států. Projekt TERM (Mechanismus podávání zpráv o dopravě a životním prostředí prosazovaný Evropskou agenturou pro životní prostředí) používá k hodnocení hluku z dopravy dva podobné ukazatele: procento populace vystavené čtyřem stupňům hluku z dopravy (L_{DN}): 45-55, 55-65, 65-75, >75 dB; a procento populace, kterou vážně ruší hluk různých druhů dopravy.

10. Aktuální otázky/budoucí vývoj

Existují jednoduché metody výpočtu indikátoru pro komunity s omezenými finančními zdroji? Bude v budoucnu užitečné vypracovat další pod-indikátory, které by zachytily, jak občané vnímají hladinu hluku, které jsou vystaveni, abychom zjistili, zda neexistuje rozpor mezi skutečně naměřenými hladinami hluku a vnímáním hlukové zátěže občany?

11. Klíčová slova

hluk z okolního prostředí, hlukové znečištění, vystavení hluku

METODICKÝ LIST: INDIKÁTOR B.9**Název:****UDRŽITELNÉ VYUŽÍVÁNÍ PŮDY****Ukazatel:**

- a) **Uměle vytvořené plochy:** procentuální podíl uměle vytvořených ploch z celkové rozlohy obce (správní jednotky)
- b) **Opuštěná a (ladem ležící) a kontaminovaná půda:** rozsah zanedbané půdy (výměra v m²) a kontaminované půdy (výměra v m²)
- c) **Intenzita využívání:** počet obyvatel na km² plochy „urbanizované půdy“
- d) **Nový rozvoj:** kvóta na kultivaci nedotčené půdy (zelené louky) a kvóta na kultivaci zanedbané a kontaminované půdy (celková půdorysná výměra zanedbaných ploch) v % za rok
- e) **Obnova městské půdy**
 1. Renovace, přestavba opuštěných budov (podlahová výměra v m²)
 2. Sanace opuštěné půdy k účelům nového městského rozvoje - včetně veřejné zeleně (výměra v m²)
 3. Čištění kontaminované země (výměra v m²)
- f) **Chráněné oblasti** jako procentuální podíl celkové rozlohy obce

1. Definice

Tento indikátor se týká trvale udržitelného rozvoje, obnovy a ochrany půdy a lokalit ve městech a obcích. Expanze měst vede k rozšiřování příměstských oblastí na úkor nedotčené půdy a oblastí zeleně. V mnoha evropských městech vedla společensko-ekonomická transformace minulého století k opouštění využitých a kontaminovaných půdních ploch. Trvale udržitelné využívání půdy znamená efektivní užívání půdy ve městě prostřednictvím cíleného rozvoje města, s minimalizací záboru u zemědělské a nedotčené půdy (zelené louky) a zvyšováním podílu rozvinutých oblastí území pomocí obnovy a zušlechťování.

Další definice nutné pro správné použití indikátoru:

Rozloha samosprávy: území pod správou obecního úřadu (včetně venkovských oblastí; metropolitní oblasti by měly zahrnovat celé území pod správou);

Rozvinuté/městské území: půda zabraná budovami kontinuálně či přerušovaně, odpovídající kategorii využívání půdy definované jako „uměle vytvořené plochy“ podle *Corine Land Cover*;

Nedotčená půda (zelené louky): půda „nepokrytá“ uměle vytvořenými plochami, odpovídající některé ze tříd klasifikace půdních povrchů CORINE, vyjma „uměle vytvořených povrchů“;

Opuštěné budovy: budovy, které se nepoužívají; jejich renovace i přestavba se musí vykazovat jako součet podlahové plochy v m² všech obnovených pater;

Opuštěná půda (zanedbané plochy tzv. „brownfields“): část rozvinutého/městského území (uměle vytvořených ploch), která se již nevyužívá (pro bydlení, průmysl či služby);

Kontaminovaná půda („brownfields“): půda poznamenaná tak vysokým stupněm znečištění zeminy či podloží, že vyžaduje sanaci, aby další využití bylo bezpečné;

Chráněná území: oblasti, v nichž je vegetace a krajina pod zvláštní ochranou a na povrchu se nesmí provádět výrazné změny.

2. Otázka

Zavázala se místní samospráva ke strategii trvale udržitelného využívání půdy prostřednictvím cíleného rozvoje, zvyšování účinnosti využívání půdy, ochrany nerozvinutých ploch a ekologicky citlivých lokalit, a prostřednictvím obnovy zanedbané a kontaminované půdy?

3. Souvislosti (důvody výběru indikátoru/ů, relevance)

Trvale udržitelné město zvyšuje účinnost využívání půdy v rámci svého území, chrání vysoce hodnotné nezastavěné pozemky, biologickou rozmanitost a zelené plochy před zástavbou a obnovuje oblasti kontaminované a opuštěné půdy („brownfields“). Většina měst a městských regionálních úřadů

zavádí politiku směřující ke zvyšování městské hustoty prostřednictvím cíleného rozvoje. Na všech úrovních existuje také široká řada strategií ochrany lokalit se zemědělskou, krajinnou a ekologickou hodnotou, schopných zachovat přírodní rozmanitost, stejně jako evropské strategie obnovy zanedbané a kontaminované půdy.

Za účelem sledování trvale udržitelného využívání půdy je vhodné převzít údaje, které pro všechny země EU poskytuje *Corine Land Cover* (viz rámeček). Prvním indikátorem budou **umělé vytvořené plochy**: ten poskytne informace o rozloze rozvinutých oblastí jako „umělých povrchů“ a procentuální podíl z celé rozlohy obce, které odpovídá. Výhodou tohoto indikátoru je jeho schopnost zachytit jak účinnou ochranu ekologicky citlivých lokalit (směrnice i stanovištích), tak obnovu a opětné využívání opuštěné půdy: všechny strategie zaměřené na omezení rozšiřování měst na úkor zemědělských či přírodních ploch umožní menší využívání oblastí klasifikovaných jinak než „uměle vytvořená plocha“.

K měření účinnosti využívání půdy se doporučuje indikátor **intenzity využívání**. Indikátor je definován jako počet obyvatel na jeden hektar urbanizovaného území.

První indikátor měří pouze změny velkého rozsahu: nárůst či pokles o několik málo hektarů uměle vytvořených ploch se na procentech nijak výrazně neprojeví. Ze samotné velikosti rozvinuté oblasti také nezjistíme hustotu ani její kvalitu. Navíc nezaznamená iniciativy na obnovu zanedbané a kontaminované půdy s cílem opětovného využití - tzn. že opuštěná místa jsou opět využita k bydlení nebo výrobě, ale rozloha „umělého“ území se nezmění. K monitorování těchto jevů se doporučuje zavést další indikátory: jedním z nich je **podíl nových budov umístěných na nedotčené půdě (zelené louce) a na opuštěné či kontaminované půdě (zanedbané ploše)**.

Pro lepší pochopení aktivit obnovy potřebujeme některé specifické informace: **Obnova: přeměna opuštěných budov (podlahová výměra v m²)**, **Sanace k účelům nového využití ve městech, včetně veřejných zelených prostranství (výměra, m²)**, **Vyčištění kontaminované půdy (m²)**.

A konečně je vhodné sledovat schopnost samosprávy chránit oblasti s největší ekologickou hodnotou pomocí vytváření chráněných území - jinými slovy pomocí zavádění právních nástrojů či zákonných překážek, které zaručí ochranu půdy. V tomto případě je vhodným indikátorem **výměra chráněných oblastí jako procento z celkové rozlohy obce**.

První indikátor zaznamenává jevy velkého rozsahu (prostorové a časové), ukazuje, zda je rozvoj roztržitý nebo kompaktní – ve druhém případě má tendenci omezovat využívání půdy. Druhý indikátor měří schopnost města zahájit procesy regenerace a vyhnout se plýtvání půdou. Třetí indikátor měří schopnost města chránit biologickou rozmanitost a oblasti s vysokou přírodní a krajinnou hodnotou.

Sledování využívání půdy v Evropě

V Evropě se využívání půdy sleduje pomocí *Corine Land Cover*, což je podprogram programu CORINE. Obsahuje tematické mapy znázorňující oblast, kterou dělí do kategorií podle způsobu, jakým je půda využívána. Databáze sestavená ze 44 kategorií využívání půdy. Údaje se získávají vyhodnocováním satelitních snímků a jejich počítačovým zpracováním, kam se zadávají doplňkové údaje (mapy, letecké snímky, statistiky, místní poznatky, atd.). Oněch 44 kategorií je rozděleno do skupin, z nichž každá má tři úrovně. Hlavní kategorie zahrnují:

1. uměle vytvořené povrchy
2. zemědělské oblasti
3. lesy a polopřírodní oblasti
4. mokřady
5. vodní tělesa

Každá kategorie se dělí na dvě nižší úrovně: například kategorie 3 (lesy a polopřírodní oblasti) rozlišuje lesní oblasti (3.1) a oblasti kosodřeviny a vřesoviště (3.2); zalesněné oblasti se dále rozlišují na listnaté (3.1.1) a jehličnaté (3.1.2).

Databáze *Corine Land Cover* poskytuje identifikaci a zmapování zmíněných 44 kategorií pro oblasti o výměře alespoň 25 ha, za použití měřítka 1:100 000.

Existující databáze byla vytvořena na základě satelitních údajů shromážděných na počátku 90. let 20. století. V současnosti se celá databáze aktualizuje k referenčnímu roku 2000, s uplatněním stejné metody jako v minulosti. Pro některé kategorie se navrhuje snížení dolní hranice digitalizace z 25 ha na 5 ha. Změna na 5 ha u existující skupiny bude již zahrnuta do aktualizované verze. Navíc se aktualizace musí provádět tak, aby bylo možné uskutečnit rozbor trendů v porovnání s předchozí verzí. Takže se neprovádí celková nová digitalizace, ale pouze se zaznamenávají změny (editace).

Zahrnuté principy trvalé udržitelnosti: 1, 3, 5, 6

4. Cíle (Odkazy a kritéria hodnocení: normy/cíle/závazky)

Zvýšená účinnost a kvalita městského životního prostředí by měly být pevně zakotveny v rámci Evropské perspektivy územního rozvoje (*European Spatial Development Perspective - ESDP*), která se snaží o propojení fyzických aspektů trvalé udržitelnosti s dalšími klíčovými politickými agendami, jako je sociální soudržnost a ekonomická konkurence v rámci Evropy. Městské regionální úřady hrají nezastupitelnou roli při vytváření ESDP, která nyní poskytuje rámec pro většinu aktivit meziregionálního plánování v EU a mezi EU a sousedními zeměmi.

Navíc zde existují mezinárodní dohody o ochraně z hlediska biologické rozmanitosti významných lokalit (Ramsarská úmluva) a k tomu má evropská legislativa stejné cíle (Směrnice o stanovištích 92/43/EEC). V některých zemích jsou také zakládány místní přírodní rezervace. Předmětem pozornosti jsou také kontaminované půdy. Ve většině zemí jsou přijaty závazky směřovat rozvoj do v minulosti již využívaných lokalit, „brownfields“ (např. 60% nové bytové výstavby ve Velké Británii) a chránit zelené plochy.

5. Jednotky měření

- podíl uměle vytvořených ploch z celkové rozlohy samosprávy: %
- rozsaň opuštěné půdy (m²) a kontaminované půdy (m²)
- počet obyvatel na jeden hektar půdy urbanizovaného území
- nově vybudované oblasti na nedotčené půdě a na opuštěné nebo kontaminované půdě: % (součet musí být 100%; započítá se pouze výměra opuštěné půdy - půdorys - takže rekonstrukce tří pater opuštěné budovy se bude rovnat výměře pouze jednoho podlaží)
- obnova městské půdy:
 - obnova, přeměna opuštěných budov (podlahová výměra v m²)
 - sanace opuštěné půdy k účelům nového využití ve městě - včetně veřejné zeleně (m²)
 - vyčištění kontaminované půdy (m² a veřejné výdaje)
- podíl chráněných území z celkové rozlohy obce: %

6. Frekvence

- stejná jako frekvence aktualizací databáze *Corine Land Use*
- stejná jako frekvence aktualizací databáze *Corine Land Use*
- roční
- roční
- roční

7. Metoda zdroje sběru dat; metody výpočtu

Údaje o „urbanizované půdě“ lze získat ze zdrojů CORINE EU (viz rámeček *Corine Land Cover*): mnohé samosprávy tuto databázi již dnes využívají při územním plánování.

Údaje o zcela nově zastavěných oblastech a jejich částí na nedotčené, zanedbané či kontaminované půdě a o chráněných územích lze získat z plánů a programů místních úřadů.

Výpočet indikátorů je jednoduchý, jakmile máme k dispozici velikosti jednotlivých kategorií využívání půdy a dalších oblastí, které podstoupily obnovu a dekontaminaci.

Jako geografická jednotka je uvažováno celé území pod správou místního úřadu.

8. Forma vyhodnocování/prezentace

- a) Sloupcový diagram pro každé období, za které jsou data k dispozici.
- b) Sloupcový diagram pro každé období, za které jsou data k dispozici.
- c) Kruhový diagram pro každý rok
- d) Sloupcový diagram pro každý rok
- e) Sloupcový diagram pro každý rok

9. Příklady podobného použití

Informace o procentuálním podílu rozvoje bytové výstavby na lokalitách v minulosti využívaných („brownfields“) z celkové nové bytové výstavby, stejně jako celkový počet místních přírodních rezervací jsou každoročně publikovány v *Bristol Quality of Live Report*.

Městská rada v Norwichi každý rok informuje o realizaci rozvojových aktivit, zveřejňuje údaje o výměře zastavěné půdy a podílu půdy, která je v oblastech v minulosti využívaných a nárůst či pokles rozlohy zelených oblastí v porovnání s uplynulým rokem.

10. Aktuální otázky/budoucí vývoj

Co se týče účinného využívání půdy, je možné zvážit větší množství indikátorů k podrobnějšímu ověření různých aspektů. Město Oslo, JRC (*Joint Research Centre* - Společné výzkumné středisko, pozn. překl.) a Evropská agentura životního prostředí (EEA) navrhly řadu indikátorů, které umožní úplnější zkoumání dané problematiky; v současnosti jsou poněkud problematické vzhledem k obtížnému shromažďování údajů; nicméně, v budoucnosti by se o nich mohlo uvažovat. Návrh z Osla může je popsán následovně:

- Účinnost využívání půdy: intenzita využívání dle typů:
 - Zaměstnanost (počet zaměstnanců na jeden ha průmyslového/obchodního rozvoje)
 - Doprava (odhad přepravních kilometrů na jeden ha dopravní infrastruktury)
- Dostupnost lokality (habitat)
 - Nezastavěná plocha pro typ lokality nebo pokryvu půdy

11. Klíčová slova

rozvoj, obnova, regenerace, ochrana, opuštěný (zanedbaný), kontaminovaný, zelená louka, brownfield (plochy využívané v minulosti), biologická rozmanitost, využívání půdy

METODICKÝ LIST: INDIKÁTOR B.10**Název:****VÝROBKY PROPAGUJÍCÍ TRVALOU UDRŽITELNOST**

Ukazatel: a) Podíl výrobků se štítkem „ekologicky šetrný“, organických výrobků, energeticky úsporných výrobků, výrobků ze spravedlivého obchodu a výrobků z certifikovaného dřeva, v celkové spotřebě.
b) Dostupnost na trhu a jeho zásobení výrobky se štítkem „ekologicky šetrnými“, organickými výrobky, energeticky úspornými, výrobky ze spravedlivého obchodu, a výrobky ze dřeva certifikovaného FSC.

1. Definice

Termíny „ekologicky šetrný, organický, energeticky úsporný výrobek, výrobek z certifikovaného dřeva“ označují výrobky, které jsou sledovány a ověřeny uznávanou a nezávislou organizací podle určitých kritérií vztahujících se k ekologicky příznivým postupům výroby, distribuce, použití a likvidace.

Termín „výrobky spravedlivého obchodu“ označuje výrobky, které jsou kontrolovány a sledovány uznávanou a nezávislou organizací podle určitých kritérií vztahujících se k postupům stabilní a spravedlivé výroby, stejně jako podle zdravých a ustálených pracovních podmínek.

Systémy štítkování (udělování ekoznačky)

V Evropské unii lze rozpoznat „ekologické výrobky“ pomocí třech nejběžnějších systémů štítkování:

- Modrý anděl (*Blue angel*, Německo) <http://www.blauer-angel.de>
- Nordická labuť (*Nordic Swan*, skandinávské země) <http://www.svanen.nu/eng/ecolabel.htm>
- Ekoznačka EU (Evropská unie) <http://europa.eu.int/ecolabel>.

Tento typ štítků se uděluje všem výrobkům, které jsou prokazatelně šetrné k životnímu prostředí ve všech fázích jejich životního cyklu: těžba surovin, výrobní proces, distribuce (včetně zabalení), použití a konečná likvidace. Jako „výrobky s ekoznačkou (štítkované)“ jsou definovány výrobky, kterým byla udělena jedna z výše uvedených značek. Ekoznačka EU (sedmikráska natištěná na ověřených výrobcích) může být použita pro následující kategorie výrobků: hedvábný papír, myčky na nádobí, prostředky pro zlepšení půd, postelové matrace, interiérové barvy a laky, obuv, textilní výrobky, osobní počítače, čisticí prostředky, kopírovací papír, žárovky, přenosné počítače, lednice, pračky.

„Organické výrobky“ jsou kontrolovány a ověřovány veřejnými a soukromými zkušebními orgány (každý má vlastní značku), které jsou výslovně ustanovené jednotlivými národními vládami (EEC reg. č. 2092/91). 31. prosince 1997 vstoupil v platnost nový systém označování výrobků. Od tohoto data lze na trhu najít tři kategorie výrobků: výrobky organického původu, výrobky z primárních organických surovin a výrobky ze surovin pocházejících ze zemědělské výroby přecházející na organické metody. „Organické výrobky“ jsou definovány jako ty, které patří do první kategorie (výrobky, kde alespoň 95% složek pochází ze zemědělské výroby organickými metodami; pouze v tomto případě může být výrobek označen jako čistě „organický“). Další informace lze získat na internetové stránce IFOAM www.ifoam.org.

„Energeticky úsporné výrobky“ jsou definovány ve směrniciích 94/2/CE, 97/17/CE a 98/11/CE, které zavedly povinné označování energetické náročnosti pro všechny následující kategorie výrobků: chladničky a mrazničky, pračky, sušičky, myčky na nádobí a žárovky pro domácnosti.

Označení musí být na výrobku jasně viditelné a musí obsahovat podrobnosti o technických parametrech modelu a jeho spotřebě energie, specifické logo ekoznačky (pokud má na ni nárok) a stručný indikátor energetické účinnosti výrobku (a o účinnosti praní a sušení v případě praček a sušiček), v rozmezí sedmi energetických tříd od A (nejnižší spotřeba) po G (nejvyšší spotřeba).

Výrobky náležející do tříd A nebo B jsou definovány jako „energeticky úsporné výrobky“.

„Výrobky spravedlivého obchodu“ jsou importované výrobky ověřené některou ze speciálních národních asociací pro udělování značek (*Transfair, Max Havelar, Fairtrade*, atd.), které jsou součástí FLO (*Fairtrade Labelling Organizations*, www.fairtrade.net).

FLO stanovila jednotná kritéria regulace spravedlivého obchodu - na kterých se dohodly organizace jednotlivých států – a které určují jak organizační a obchodní formy systému označování spravedlivého obchodu, tak podmínky spravedlivého obchodu pro drobné zemědělce a pracovníky plantáží/továrny (přiměřené platy, alespoň minimální zdravotní a bezpečnostní podmínky, atd.).

Nezbytné podmínky k získání označení spravedlivý obchod se liší podle druhu výrobku, kritéria spravedlivého obchodu FLO se vztahují na následující produkty: káva, čaj, kakao/čokoláda, med, cukr, pomerančový džus, banány.

„Výrobky spravedlivého obchodu“ jsou výrobky, kterým byla udělena některá z výše uvedených značek.

Certifikace podle Rady pro správu lesů (*Forest Stewardship Council - FSC*) je nezávisle ověřený certifikát pro lesní produkci, která zahrnuje všechny zainteresované subjekty a jejich zájmy v sociální, ekonomické a environmentální sféře a tak jej lze považovat za nejvyšší označení trvalé udržitelnosti, které lze získat pro těžené dřevo a výrobky ze dřeva (jiné značky a prohlášení nemohou zaručit plnou garanci výrobního řetězce od lesa k maloobchodníkovi). Každý stát má národní orgán, který má seznam všech výrobců a maloobchodníků s výrobky podle FSC (informace o FSC a jednotlivých národních kontaktních místech lze nalézt na adrese:

www.fsc-uk.demon.co.uk/fscinternationalinfo.html

2. Otázka

Do jaké míry domácnosti a organizace, včetně místních úřadů, nakupují výrobky propagující trvalou udržitelnost?

3. Souvislosti

Výrobky se značkou „ekologicky šetrný“, organické výrobky, energeticky úsporné, z ověřeného dřeva či spravedlivého obchodu představují přijetí ekologicky a sociálně příznivých řešení v zemědělství, lesním hospodářství, potravinářství a dalších výrobních procesech. Domácnosti, podniky a místní úřady mohou propagovat trvalou udržitelnost nákupováním těchto výrobků. Zaměření na výrobky je spojeno také s pracovními podmínkami: např. zdravotní podmínky, spravedlivé platy, smlouvy a zamezení dětské práce. Nákupem těchto výrobků se vytváří podnikatelské příležitosti pro to, aby výroba ekologicky a sociálně příznivých výrobků byla zisková a ekonomicky životaschopná.

Tyto výrobky také spojují místní ekonomiku s výrobcí z celého světa a přispívají tak k udržitelným výrobním metodám a k propagaci malého podnikání, lepších pracovních podmínek a demokracie v rozvíjejících se zemích.

Švédská vláda a vlády dalších států uplatňují politiku zeleného zásobování, což je propagace a nákup ověřených ekologicky šetrných výrobků a služeb. O této praxi se jedná také v EU. Některé samosprávy a města vytváří a zavádějí strategie zeleného zásobování. Městská rada Bristolu přijala opatření, které zavádí nákup výrobků z ověřených lesů/dřeva a čaje a kávy ze spravedlivého obchodu, které využívá zvolená městská rada a na veřejnosti spolu s partnery města propaguje spravedlivý obchod. Navíc, britská vláda spolu s podniky propaguje Iniciativu etického obchodování (*Ethical Trading Initiative*) jako součást závazku celosvětového udržitelného rozvoje.

Zahrnuté principy trvalé udržitelnosti: 1, 2, 4, 5

4. Cíle

Švédská vláda, například, stanovila jako národní cíl, že na 10-ti procentech zemědělských pozemků se v roce 2010 bude hospodařit ekologicky.

5. Jednotka měření

- a) procentuální podíl spotřeby výrobků se značkou „ekologicky šetrný“, organických výrobků, energeticky úsporných výrobků, výrobků z ověřeného dřeva a spravedlivého obchodu, měřený

jako podíl z celkové spotřeby výrobků stejného typu/kategorie (rozděleno podle druhu výrobků a příjmové hladiny spotřebitele).

- b) procento maloobchodů prodávajících výrobky se značkou „ekologicky šetrný“, organické výrobky, energeticky úsporné výrobky, výrobky z ověřeného dřeva a spravedlivého obchodu jako podíl z celkového počtu maloobchodních provozoven (rozděleno podle druhu provozovny).

6. Frekvence měření

Roční.

7. Metoda a zdroje sběru dat

Lze použít různé metody shromažďování dat. Testovací fáze umožní ověřit účinnost těchto metod a určit optimální postupy.

S cílem co nejvíce zjednodušit sběr údajů a učinit jejich srovnávání co nejspolehlivější, se metodika vztahuje pouze na omezenou a jasně definovanou skupinu výrobků. Kritéria výběru nejvhodnějších výrobků k vytvoření průzkumného vzorku upřednostnila následující výrobky:

- nejvíce zahrnuté do uvedených pěti druhů certifikace;
- nejméně podléhají sezónním výkyvům poptávky a nabídky;
- časté (nejlépe denní) spotřeby;
- k dostání ve velkém množství maloobchodních prodejen.

Na sortiment výrobků v řádcích s šedým pozadím, vybraný podle těchto kritérií, by se mělo podle návrhu soustředit shromažďování dat.

Výrobek	Ekologická značka EU	Organický (biologická značka)	Energeticky úsporný	Spravedlivý obchod	FSC (dřevo/lesy)
Výrobky ze dřeva					X
Papír	X				
Textilní výrobky	X				
Obuv	X				
Čistící prostředky	X				
Barvy	X				
Postelové matrace	X				
Prostř. zlepšení půdy	X				
PC	X				
Přenosné počítače	X				
Pračky	X		X		
Lednice	X		X		
Myčky	X		X		
Žárovky	X		X		
Káva		X		X	
Čaj		X		X	
Kakao/čokoláda		X		X	
Med		X		X	
Cukr		X		X	
Pomerančový džus		X		X	
Banány		X		X	
Jablka		X			
Mrkev		X			
Mléko		X			
Chléb		X			
Vajíčka		X			

a) SpotřebaPrůzkum zaměřený na spotřebitele

Průzkum musí zahrnovat reprezentativní vzorek rodin žijících v oblasti spravované místním úřadem (výběr vzorku a způsob průběhu průzkumu viz Indikátor A.1). Otázky mohou být součástí obecnějšího průzkumu pořádaného místním úřadem ke zjištění jiných indikátorů nebo jako součást průzkumu zaměřeného na specifická hlediska spotřeby.

Otázky kladené občanům musí umožnit následující jasnou identifikaci:

- % podíl výrobků ověřených jako udržitelné (jasně specifikující, že odkaz je na systém certifikací uvedených v odstavci „Definice“) v celkové spotřebě jednoho spotřebitele (včetně neoznačených) těchto druhů produktů;
- vztah mezi udržitelnou (a neudržitelnou) spotřebou a příjmovou hladinou (rozdělenou do tří úrovní: nízká, střední, vysoká).

Je také užitečné získat informace o jménech a adresách obchodů a obchodních středisek, kde respondenti nejčastěji nakupují.

Před provedením rozhovoru je potřeba vysvětlit respondentům, že definice „výrobků označených jako udržitelné“ se vztahuje k výrobkům uvedeným v odstavci „Definice“ tohoto listu.

V případě cíleného průzkumu (kdy je možné zvýšit počet otázek) by bylo vhodné (za účelem podpory strategií na místní úrovni) získat informace o:

- úrovni povědomí o značených výrobcích;
- důvody, proč při nákupu upřednostňují značené výrobky;
- překážky nákupu označených výrobků (vysoká cena, nedostatek tohoto zboží, nedostatek informací o těchto výrobcích, nedůvěra v ně, atd.)

Průzkum zaměřený na místní úřady

Průzkum zaměřený na spotřebitele lze doplnit specifickým průzkumem zjišťujícím (jako dodatečné údaje o spotřebě), procentuální podíl udržitelné spotřeby ze strany místní vlády. Vzhledem k tomu, že místní úřady patří mezi velkoobdoběratele, lze omezit požadavek informací na výrobky velké spotřeby, což jsou:

- pro sektor stravování (veřejné kantýny a školní jídelny) především potraviny;
- pro kancelářský sektor, především kancelářské potřeby a výrobky ze dřeva.

Průzkum zaměřený na distribuční cesty (a/nebo certifikační organizace)

Sběr údajů může zahrnout organizace distribuující výrobky a/nebo ty, které je ověřují. Tyto orgány obvykle mají k dispozici statistiky k dané problematice a jsou ochotné spolupracovat na shromažďování údajů v požadované formě (rozdělené podle samosprávných území a v souladu s touto metodikou). K vyhledání místních (celostátních, evropských) kanceláří certifikačních organizací viz odkazy v odstavci „Definice“.

Velké distribuční sítě mohou být zdrojem užitečných údajů (spolehlivější informace, než od občanů, kteří často nejsou schopni poskytnout přesné množstevní údaje o vlastní spotřebě). Samozřejmě, že je nutné nalézt představitele odpovídající daným kritériím - musí to být obchod, obchodní středisko nebo distributor, který:

- slouží reprezentativnímu procentuálnímu podílu občanů (tuto informaci lze získat z dotazů občanům během průzkumu pro indikátor A.1, kam chodí nakupovat, a dotazem, zda nakupují „udržitelné“ zboží ve specializovaných prodejnách nebo v supermarketech, atd.);
- prodává výrobky určené jako vzorky průzkumu, ale současně prodává ve stejné kategorii i necertifikované výrobky;
- je schopen dodat údaje rozlišené a ve formě požadované touto metodikou.

Technika dotazování distributorů je zejména vhodná pro analýzu trvanlivého zboží (elektrická zařízení pro domácnost), ale je třeba mít na paměti, že tento zdroj, pokud spolupracuje, může být stejně užitečný jako rozhovory s respondenty i pro další kategorie výrobků. Je zřejmé, že údaje poskytnuté velkoobdoběrci budou odrážet trendy průměrných spotřebitelů (obecně vzato je to průměr založený na

převážně většině spotřebitelů), ale ten velmi malý počet spotřebitelů, kteří chodí výhradně, či téměř výhradně, do specializovaných obchodů, může být z průzkumu takto vyloučen. V případě specializovaných prodejen - které jsou zjevně vyloučeny z předchozího výběru, protože nejsou schopny dodat údaje jako procentuální podíl z celkového množství - lze také zahrnout do průzkumu dotazem na údaje o odchylkách množství zboží jednotlivých kategorií výrobků, prodaného za určité období.

Tyto dvě odlišné techniky průzkumu (zaměřené na spotřebitele a dodavatele) se musí ještě otestovat z hlediska jejich účinnosti (náklady/kvality výsledků). V počátku testovací fáze, kdy budou prováděny paralelně, se mohou prokázat jako užitečné pro vzájemnou kontrolu.

b) dostupnost, zásobení trhu

Průzkum zaměřený na dodavatelské cesty (a/nebo certifikační organizace)

Průzkum se musí snažit zjistit počet maloobchodních provozoven nabízejících výrobky označené výše jako udržitelné a zjistit charakteristiky k nim se vztahující. Pokud možno, určí se:

- počet a druh prodejny (supermarket, specializovaná prodejna, pouliční obchod, atd.);
- geografické umístění (v tomto případě lze tuto informaci vyhodnotit podle dostupnosti, stejně jako u služeb pro indikátor A.1.);
- počet (měsíční průměr) obslužených zákazníků, bez ohledu na to, zda nakupují certifikované výrobky.

8. Forma vyhodnocování/prezentace

- a) Procentuální údaj pro každý označený výrobek jako podíl z celkové spotřeby daného druhu výrobku. (Pokud možno, vložte doplňková data o hladině příjmu spotřebitele, % podíl náležející místní samosprávě a údaje o prodejních trendech ve specializovaných prodejnách.)
- b) Procentuální údaje z maloobchodních prodejen (podle druhu). (Pokud jsou k dispozici, vložte doplňkové údaje o počtu obslužených zákazníků a dostupnosti (viz Indikátor A.1.)

9. Příklady podobného použití

Množství iniciativ používá variace tohoto indikátoru.

Švédská vláda využívá „ekologicky příznivé nákupy“ jako jeden z 12 hlavních národních „zelených“ indikátorů. Indikátor zjišťuje celkovou roční hodnotu prodeje značených ekologicky šetrných výrobků a služeb ve Švédsku na osobu.

Švédské sdružení místních úřadů (*Swedish Association of Local Authorities*) zpracovává hlavní „zelené“ indikátory pro samosprávy. Mezi současnými 24 indikátory je indikátor „nákupu potravin s ekoznačkou ze strany samosprávy“ jako podíl z celkového objemu nákupů potravin.

Různé místní úřady se snaží měřit podíl značeného ekologicky šetrného zboží, jak zakoupeného místními domácnostmi, tak jako podíl zásobování samosprávy. Například jako součást vlastních současných 18 indikátorů udržitelnosti město Stockholm zkoumá spotřebu značených ekologicky šetrných potravin pomocí měření procentuálního podílu štítkovaného mléka z celkového objemu prodeje mléka ve Stockholmu.

10. Aktuální otázky /další vývoj

V budoucnu se může ukázat jako užitečné zahrnout zboží vyrobené v místě mezi sledované udržitelné výrobky s tím, že je omezíme na místní zemědělskou produkci potravin a minerálních vod. Faktem je, že spotřeba místních výrobků:

- snižuje emise spojené s dopravou;
- snižuje využívání neudržitelných technologií spojených s potřebou konzervace potravin;
- posiluje kulturní tradice spojené s místní výrobou; a
- propaguje udržení zemědělského využití půdy a ochranu životního prostředí.

11. Klíčová slova

značení „ekologicky šetrný“, organický, energeticky úsporný, spravedlivý obchod, zelené nákupy/zásobování

**Environment
themes**

General

Water

Land

Air

Industry

Waste

Nature

Urban

Funding

Law

Economics

Assessment

Nuclear issues

Risks

Education

14 KH-38-01-996-CS-N

OFFICE FOR OFFICIAL PUBLICATIONS
OF THE EUROPEAN COMMUNITIES

L-2985 Luxembourg

ISBN: 92-894-1506-1

See our publications catalogue at:
<http://europa.eu.int/comm/environment/pubs/home.htm>